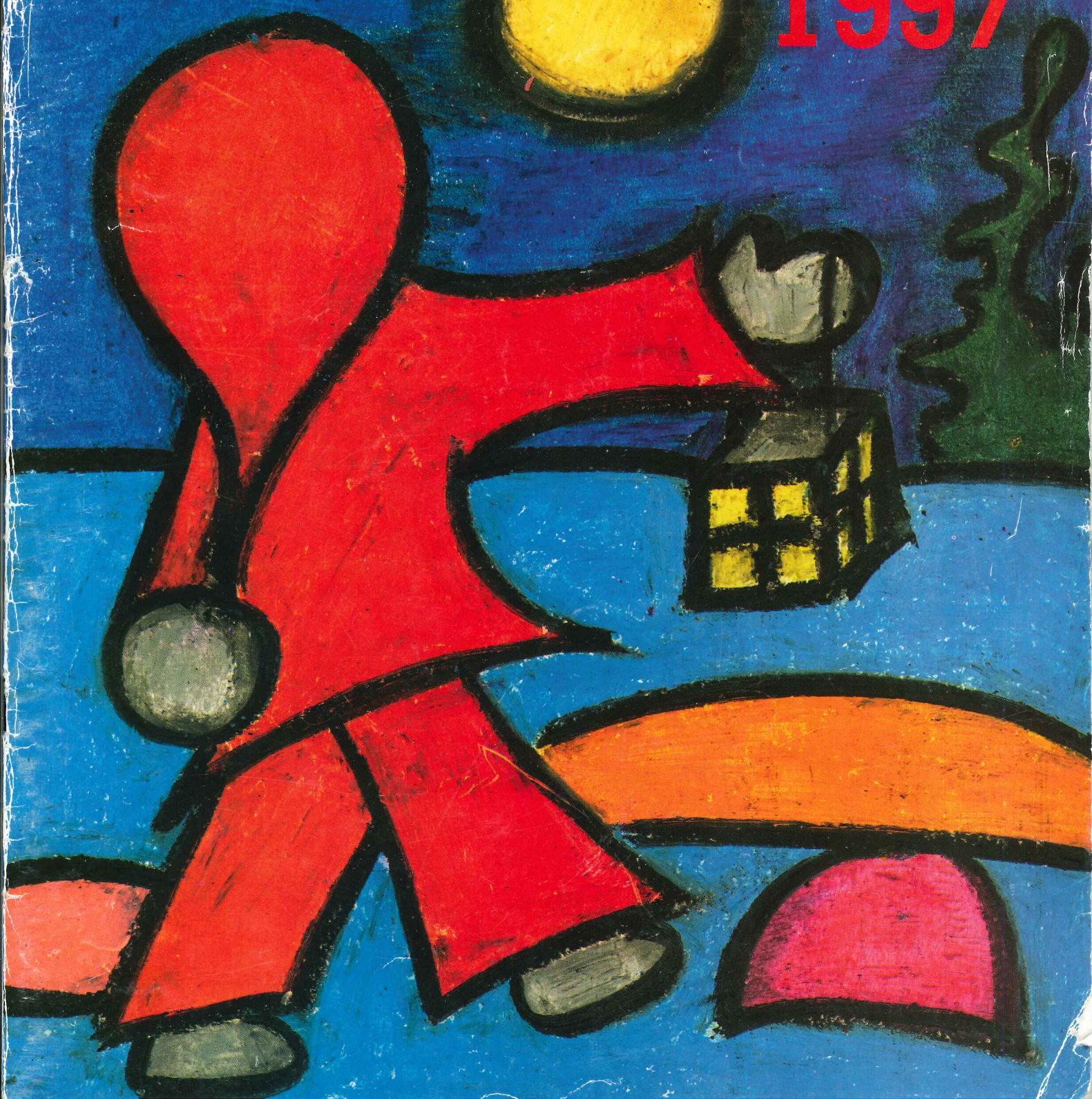

TUUSNIEMEN JOULU 1997

TUUSNIEMEN JOULU

SISÄLTÖ

Lukijalle	1
"Älkää pelätkö!"	2
<i>Pertti Lamppu</i>	
Hyvä joulutaas kerran	3
<i>Ilkka Pirskanen</i>	
Eräs muistikuva tirehtööri Otto Huttusesta	3
<i>Jussi Huttunen</i>	
Pirteä 100-vuotias	5
<i>Lauri Happonen</i>	
Neljä jouluta	6
<i>Anne-Maria Nupponen</i>	
Teerestään Tuusniemi tunnetaan	7
<i>Martti Rissanen</i>	
Muistelu Pahasalon saaresta vuosilta 1974-75	8
<i>Marjatta Holopainen</i>	
Kun kylään tuli puhelin	8
<i>Kusti Poutiainen</i>	
Lapsuuden jouluta	9
<i>Sylvi Yläne</i>	
Pekkalen Helena	9
<i>Sanni Koponen</i>	
Sotajuttu 1960-luvulta	10
Muistojen polut	12
<i>Marja Poutiainen, Matti Poutiainen</i>	
Lehmukset	13
<i>Rauli Koistinen</i>	
Yksityiskoulu Jäätsalon saarella 1956-1960	14
Luontoretki	15
<i>Liisa Rissanen</i>	
Tuusniemen Kulajoen kylä 50 vuotta sitten	16
<i>Pentti Rissanen</i>	
Kulajoki, kylä ja joki	21
<i>Arja Nykänen</i>	
Liisan joulukirjeissä oli sydän mukana	24
<i>Eila Ollikainen</i>	
Perinne syntyy nyt!	25

KANSI: Taina Hakkarainen

PÄÄTOIMITTAJA:

Valto Holopainen

TOIMITUSKUNTA:

Anna-Liisa Happonen

Pirkko Juntunen

Marja Koistinen

Marja-Leena Mäkelä

Onni Ryytänen

Liisa Rissanen

TAITTO:

Pirkko Juntunen

Valto Holopainen

Marja-Leena Mäkelä

ILMOITUKSET:

Kari Puustinen

Markku Tiilikainen

Teuvo Voutilainen

Ahti Varis

JULKAISIJAT:

Tuusniemen Lions Club

Tuusniemen kotiseutuyhdistys

PAINOPAikka:

Kuopion Liikekirjapaino Oy

Kiitos

Tuusniemen kotiseutuyhdistys ja Tuusniemen Lions Club kiittävät tämän lehden tukijoita, ilmoittajia, kirjoittajia, kuvittajia ja kaikkia lehden tekoon osallistuneita ja ennen kaikkea lukijoita.

Tuusniemen Joulu on julkaistu ainoastaan teidän tuellanne.

Lehden teosta mahdollisesti kertyneet varat tullaan käyttämään kotiseututyön ja nuorison hyvien harrastusten tukemiseen.

Lukijalle

Ajan ratas on siirtänyt jälleen kaksi vuotta aikaa menneisyyteen. Se on aika, joka on tosiaan kulunut edellisen Tuusniemen Joulun julkaisemisesta.

Toimituskunnalta menee näköjään aikaa voimien kokoamisessa, mikä tällaisen lehden tekemiseen tarvitaan. Lehden julkaisemista kuitenkin hartaasti toivotaan ja niinpä nytkin tähän on tullut kirjoituksia enemmän kuin kohtuudella voimme julkaista. Kuitenkin kaikki jutut ovat tervetulleita ja säästöönkin jääneet tullaan huomioimaan myöhemmin. Lehtemme linjahan on olla ennen kaikkea luettava ja lukijoita huomioitseva.

Mutta mitä muuta, mikä on aikamme tänään, mitä meille kuuluu? Laman katsotaan olevan käytännöllisesti katsoen ohi. Työttömyyttä kuitenkin on jäljellä. Monet kanssaihmisemme ovat edelleen vailla työtä. Työttömyyden uhka on monella päällimmäisenä. Onkohan se pysyvä ilmiö?

Tuusniemellä kuitenkin menee paremmin kuin kaksi vuottakin sitten. Henkinen ilmapiiiri on alkanut vapautua, aktiivisuus lisääntynyt. Ihmiset ovat iloisia ja vapautuneen oloisia, uskoa tulevaisuuteenkin löytyy. Näyttää siltä että tämän vuosikymmenen synkeät ajat ovat takana päin. Tähyilemme vuosituhannen vaihtumista kirkkain toivorikkain katsein.

Tuusniemen Joulu katsoo tehtäväkseen edustaa jatkuvuutta ja pehmeitä arvoja. Haluamme tarjota lukijoillemme välähdyksen paikkakuntamme menneisyydestä ja myös nykypäivästä.

Lämpimiä lukuhetkiä jouluna.

Valto Holopainen

"Älkää pelätkö!"

"Mutta enkeli sanoi heille: Älkää pelätkö! Minä ilmoitan teille ilosanoman, suuren ilon koko kansalle." Luuk. 2:10.

Jeesus syntyi maailmaan tuomaan iloa, rauhaa ja rakkautta ihmisten arkeen ja juhlaan. Keskelle Betlehemin paimenten arkista työn touhua kajahti ilosanoma: "Älkää pelätkö!" Se oli rohkaisu ja pyyntö, pysyä rauhallisena. Tähänkin aikaan viestittää joulun evankeliumi tuon saman tervehdyksen: Nyt ei ole syytä pelkoon. Tarvitsemme jatkuvasti tätä viestiä, sillä monenlaiset pelot saavat mieleemme hämmennyksiin. Muutosten nopeus ympäristössämme, erilaiset tasapainon järkkymiset elämässä, saavat ihmisten kesken aikaan rauhattomuutta. Työttömyys, pelko työn jatkumisesta ja huoli jokapäiväisestä toimeentulosta masentaa suuren joukon ihmisiä. Moni nuori pohtii, kannattaako opiskella, ottaa velkaa, kun työhön sijoittumisen epävarmuus kalvaa mieltä. Muutosten keskellä moni vaipuu turtumuksen tilaan: ei kannata, ei ole millään mitään väliä, antaa mennä päivän kerrallaan; aika saa hoitaa asiat. Omatunto on levoton, sisimässä ei ole rauhaa. Rauhattomuuteen on ratkaisu, joka on kaikille tarkoitettu: "Älkää pelätkö, teille on syntynyt Vapahtaja. Hän on Kristus, Herra." Tämä on selkeä ja vakuuttava rohkaisu meille kaikille.

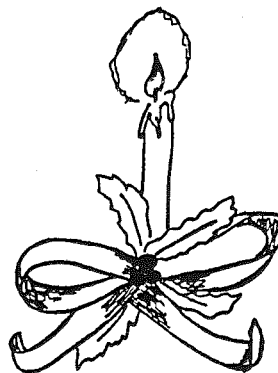
Mitä Vapahtajan syntyminen sitten merkitseekään tänään minulle ja sinulle kaiken ahdistuksen ja turvattomuuden ja pelon maailmassa. Onko joulun perimmäinen tarkoitus hämärtynyt, valmistaudummeko kohtaamaan tavanmukaisia perin-teitä ja tapoja, jotka vuosikausia ovat hallinneet ja ohjanneet joulun viettoamme? Vai kaipaammeko jotain sellaista, mikä antaa todellista iloa ja rauhaa mieliimme ja sydämiimme? Useimmat kohtaavat joulussa vain tradition ja juhlahetken. Elämän merkittävin asia kuitenkin on, että Kristus saa syntyä Vapahtajaksi ja Herraksi ihmisen sisimpään. Ei ole ihmisellä

riemullisempaa kokemusta, kuin syntyä uudesti ylhäältä Jumalan lapseksi. Samanlaista iloa saa kokea vanhakin kristitty, kun voi jättää syntinsä Vapahtajalleen ja saa pyytää Häntä uudestaan johtamaan elämänsä Herrana. Taivaan arvoasteikon korkein arvonimi on Jumalan lapsen arvonimi. On tärkeämpää, mitä ihminen on, kuin mitä hän tekee. Taivaan valtakunnan perillisellä on suurenmoinen tulevaisuus!

Toivon, että sinä, sisar ja veli, mikä elämän tilanteesi onkin, jaksat tänä jouluna katsoa seimen lapseen, Jeesukseen ja nähdä Hänessä elämäsi nykyisyys ja tulevaisuus. Usko Kristukseen on suurin asia, joka osaksemme voi tulla. Epäonnistuneina, murheellisina ja väsyneinä meillä on suuri lohduttaja, jonka rakastavaan armoon ja hyväksyntään saamme luottaa. Elämä ei ole hukassa, vaikka sen ulkonaiset puitteet järkkyvät. Elämänsä pelastaa vain hän, joka antaa sen Jeesukselle. On syytä lukea ja kuunnella joulun sanomaa. Saamme jälleen juhlia Vapahtajan suurta syntymäjuhlaa.

**HYVÄÄ JOULUA JA SIUNAUS-
RIKASTA VAPAHTAJAMME SYNTYMÄ-
JUHLAA toivottaen Sinulle, Tuusniemen
Joulun lukija!**

**Pertti Lamppu
kirkkoherra**

Hyvä joulu taas kerran

Hyvä joulu on rauhoittumista perinteiden noudattamiseen. Perinteet ovat olennainen osa joulun tunnelmaa. Kuusen koristelu, joulupuuro, kynttilöiden vienti hautoille, joulusauna ja juhla-ateria sekä loppuhuipentumana joulupukin vierailu. Näihin kaikkiin liittyy paljon hyviä muistoja jo lapsuudesta, mutta nyt kun joulun vietossa ovat mukana myös omat lapset, perinteiden noudattaminen tuntuu entistä tärkeämmältä.

Hyvä joulu on yhdessäoloa. Yhdessäoloa vaimon ja lasten kanssa, mutta myös yhdessäoloa sisarusten, vanhempien ja appivanhempien kanssa. Kerrankin aikaa keskustella ja kuunnella läheisiä sekä leikkiä lasten kanssa ilman kiirettä ja kalenterin aiheuttamaa painetta. Hyvään jouluun voi kuulua myös mukavia

vierailuja, vaikkapa serkusten keskeisiä tapaamisia ja kuulumisten kyselyjä.

Hyvä joulu on iloa. Lasten riemua lumihangessa telmittäessä ja iloisia ilmeitä lahjapaketteja avatessa. Iloa muistamisesta ja muistetuksi tulemisesta.

Ennen kaikkea hyvä joulu on huomion osoitus perheelle, läheisille ihmisille, joita ilman elämä olisi ankeaa tarkoituksetonta taistelua. On hyvä pysähtyä edes kerran vuodessa ja huomata miten tärkeitä vaimo, lapset, vanhemmat, appivanhemmat ja sisarukset ovat.

Hyvää joulua kaikille

Ilkka Pirskanen

Eräs muistikuva tirehtööri Otto Huttusesta

Alkusana

Kun Anna-Liisa Happonen pyysi minua kirjoittamaan muistikuviani ukistani, Tuusniemen vanhasta kanttorista, Otto Huttusesta, mieleeni tuli moniakin muistoja.

Välittömästi, ajatellessani ukkia, nousi mieleeni Väinö Stoolin tarinoista kaksi persoonaa, joissa on jotain siitä valkohapsisesta aristokraatista, millaisena ukki muistetaan. Kansalliskirjailijamme J.L. Runeberg kertoo Ukko Lodesta mm.

*Aina, taisteluun kun menen
ryntökäskyn ilmoittaa
Ukko Lode, sitä ennen
harmaan päänsä paljastaa.
Hartahana, totisena
seisoo näin hän hetkisen,
niinkuin muinoin pienoisena
vanhana nyt rukoillen.*

*Vasta kun ol'äänehensä
rukouksen päättänyt,
tuli ukko säntillensä,
hatun painoi päähän nyt.
"Syösköön vaikka lemmon kansa
vastahamme joukkojaan,
eipä hätää Herran kanssa,
hurraa, pojat eespäin vaan!"*

Tai niinkuin Runeberg kirjoittaa Von Essenistä:

*Tuoss' seisovi vanhus sorja,
uros katseelta, sävyltään,
lumipäinen, kookas, norja -
sen moinen hän näöltään.*

*Nämä kolme äijällä tällä
oli murheissaan, iloissaan:
miel' ylväs ja luonne hellä,
veri kiehuva kuumuttaan.*

Jos kirjoittaisin kaiken sen, mitä vielä muistan (se olisi kyllä tehtävä pian!) rakkaasta ukistani, siitä syntyisi vaikka muistelmasarja. Kerron vain yhden tapauksen, joka kuvaa Otto Huttusta kovin paljon.

Muistikuva

Jäätyään eläkkeelle ukki ei enää mielellään soittanut Tuusniemen kirkon urkuja. En tiedä miksi, mutta jotain siihen suuntaan hän sanoi, että hän kunnioittaa virassa olevaa kanttoria, eikä sekaannu hänen työhönsä.

Mieleissäni on kuitenkin muisto, joka piirtyi lapsen mieleen. Olin Tuusniemellä isäni kuoleman jälkeisenä kesänä vuonna 1956. Menimme ukin kanssa kirkolle kauppaan (ja mummin tietämättä kirkkoon). Ukki oli puettuna, kuten aina, helteestä huolimatta, vastaprässättyyn mustaan liivipukuun, valkoiseen paitaan, mustaan solmioon,

jalassa patinikengät niin kiillotettuina, että niistä olisi voinut peilata itsensä, ja tietenkin Stetson päässä.

Kaupassa käytyämme menimme kirkkoon. Kauko Mikkonen oli mukanaamme. Ukki istutui urkupukille, sipaisi viiksensä ojennukseen ja sanoi minulle: "Jussi, istu tuohon viereeni". Kauko Mikkonen ryhtyi urkujen polkijaksi. Otto-ukki avasi uruista mahtavat äänikerrat ja "hanat auki" alkoi soittaa ja laulaa puoli vuosisataa aikaisemmin vaalivirtenään laulamaansa virttä: Enkö Herraa Jumalaani riemuvirsin kiittäisi. Enkö suurta auttajaani ylistäisi hartaasti ... Kaikki loppuu aikanaan, armonsa ei milloinkaan. Siinä vanhus "harmajahapsi" kyyneleet silmissä, pojanpoika vieressä ihmetellen, soittaa ja laulaa ylistystä Jumalalleen. "Kaikki loppuu aikanaan, armonsa ei milloinkaan". Nuo sanat olivat vaikeat ukillen laulaa, koska hän suri poikaansa. Mutta kuitenkin hän soitti ja lauloi. Olisiko hän muuta voinut tehdä!

Kun lähdimme kirkosta ja kävelimme kanttorin mökille päin, Lautalan mäessä ukki sanoi: "Ei kerrota tästä reissusta mummilta, ettei hänelle tule haikaa mieli." En tiedä kumpako ukki ajatteli enemmän, itseään vai herttaista puolisoaan, Saimaa, mutta asiasta ei puhuttu mitään. Illalla kuitenkin ukki veisasi niin kovaa kuin mökissä saattoi laulaa: "Soi virteni kiitosta Herran. Hän on hyvä armollinen ... Soi virteni kiitosta Herran. Hän aivan on ihmeellinen." (Siionin virsi).

Kertomani tapaus lieene viimeinen kerta kun ukki soitti urkuja Tuusniemen kirkossa. Ainakin hän sanoi kerran minulle: "Nyt en enää soita kuin mökin harmonia ja

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★

Kanttori Otto Huttunen ja vaimonsa Saima muuttivat Tuusniemelle vuonna 1908. Huttunen oli syntynyt 3.4.1878 ja kuoli 18.3.1962. Hän oli kuulua Huttusen laulajasukua Vesannolta. Kanttorina Huttunen toimi vuoteen 1950 saakka. Yhteensä 42 vuotta saivat tuusniemeläiset kuunnella komeäänistä kanttoria. Hänen kuuluvasta lauluäänestään pari esimerkkiä. Kuulakkaalla säällä talvella, kun kanttori kajautti virren Ruskilan hautausmaalla se kuului aina Laukansaloon ja Levälahteen saakka. -Kerrankin, kun hän taas lauloi kirkonmäellä, niin talviaikaan oli Ohtaanniemellä halkopinot kaatuneet äänen voimakkuudesta. Kaipa ne oli tehty jäätikön päälle rinteeseen.

Kanttori lauloi aina arkun äärellä kellotapuln luona "tiet kaikki kerran kulkee" ennen vainajan hautaan vientiä, kantajien seistessä arkun äärellä.

Vuonna 1958 täytti kanttori Huttunen 80 vuotta ja nuorempi kanttori Kauko Mikkonen 40 vuotta. Yhdessä seurakuntatalolla laulettiin ja juotiin kahvia ja juhlittiin. Kanttori Huttunen johti kirkkokuoroa. Näistä juhlista on myös kuvia. Kanttori oli innokas kuoromies ja herrasmies. Hän lähti kanttorilasta vilttihattu päässään ja hopeapäinen keppi kädessään kirkkoon. Joskus kirkkoherralle ja lukkarille tuli erimielisyyksiä, mutta ne sovittiin ja kylällä nähtiin, kuinka seuraavana aamuna jompikumpi herroista käveli arvokkaasti toisen luo; ja sen jälkeen asiasta ei puhuttu.

Oli olemassa kirkossa urkuparven laidassa taulu, johon laulettava virsi pantiin näkyviin, siihen sopi vain yksi virsi kerrallaan. Kun kanttori ilmoitti seuraavan virren, niin aina joku laittoi käännettävään tauluun uudet numerot. Tästä tuli sanonta: jos esimerkiksi seisoi jossakin, niin toinen tuli ja käänsi sinua ja sanoi: "lukkar käski kääntää". Aikaisemmin oli kirkossa myös urkujen polkija. Sitä vir-

Kuva: Museovirasto

korkeintaan sitä paimenpojan pajupilliä, mikä soi niin kauniisti Vesannon Sonkarin saarella."

Sellainen oli pojanpojan silmissä valkohapsinen aristokraatti, herkkä ja aina sydämellinen Huttu-ukki, jonka elämää kuvaavat sanat: Yksin Jumalalle kunnia!

Hyvää joulua teille rakkaat tuusniemeläiset!

Soli Gloria Deo!

Jussi Huttunen

kaa toimitti haudankaivaja tai joku muu tehtävään pyydetty. Rippikoululaisia piti olla kaksi, yksin ei jaksanut polkea. Uruissa oli viisari, joka näytti poljennon.

Kerrotaan, että lukkari tykkäsi joskus vetäistä sauhut. Naisväki oli kotona pistänyt tupakat piiloon, mutta kun oltiin rippikoulussa, niin lukkari nähtiin välitunnilla poikiensa kanssa sauhuilla, joku pojista tarjosi. Aikoinaan tarjottiin papille ja lukkarille myös viinaksia – kerrotaan, että kirkkoherra huomautti lukkarille: "Kylläpä se lukkaria kovasti laulattaa, kai lie tullut vähän lasinuottia liian pitkään katseltua".

Kanttorilassa oli 6 lasta: Martta, Otto, Aino, Martti, Lahja ja Eero. Kanttorin pienellä palkalla ei perhe tahtonut tulla toimeen ja niinpä Saima-rouva neuvokkaana ihmisenä hankki lisätienestää. Kanttorilassa oli lehmä pienessä navetassa, heinät kerättiin teiden varsilta. Myös johonkin aikaan oli puhelinkeskus sijoitettu kanttorilaan, mutta kanttori ei välittänyt ainaisesta puhelimen pärinästä. Vartuttuaan lapset olivat Lautalassa kesäisin töissä hankkien lisätienestää ja koulurahaa. Lapset kävivät koulua Kuopiossa, yhteisellä hevoskyydillä heidät kirkolta sinne vietiin, Lautalan hevosella. Kesällä ainakin lukkari nähtiin usein kalareissullaan, särvintä saatiin järvestä.

Tarkalla taloudenpidollaan ja suurella viisaudella ja huumorilla Saima-rouva huushollinsa hoiti ja yhdessä miehensä kanssa lapsensa kasvatti. Martasta ja Ainosta tuli opettajia, Lahjasta farmaseutti, Martista pappi, Otosta ja Eerosta kauppiaita.

Punaisen kanttorilan tarina on kappale Tuusniemen mennyttä rikasta historiaa.

*Anna-Liisa Happonen,
avusti Aino Korhonen ja Pirkko Juntunen*

Pirteä 100-vuotias

Jos kyse olisi ihmisestä, niin harvoinpa edellä mainitussa iässä oleva pystyy olemaan kovin pirteä, tosin poikkeuksiakin on; Tuusniemellä viimeisen kymmenen vuoden aikana sadan vuoden ikään ehtineet ovat olleet pirteitä ikäisekseen. Mutta tässä jutussa onkin kyse Tuusniemen Palvelukeskuksesta, aikaisemmalta nimeltään Vanhainkoti, sitä ennen Kunnalliskoti ja toimintaa aloittaessaan Vaivaistalo. Jo nuo nimenmuutokset kertovat jotakin tämän sosiaalimuodon kehittymisestä ja suhtautumisesta siihen. Itse asiassa näin järjestetty sosiaalihuolto onkin, vaikka laitos on 100 v., verrattain nuorta. Ne, jotka tuntevat historiaa paremmin, pystyvät kertomaan, miten ennen 1850-luvun puoliväliä vastaava hoivaaminen tapahtui. Ilmeisesti se kuitenkin oli kirjavatasoista kotihoitoa. Ja ne, joilla kotia ei ollut turvana, sijoiteltiin kirkon toimesta huutulaisiksi, niin lapset, vanhukset, kuin vammaisetkin.

Vaivaistalon hankinnasta on keskusteltu 1800-luvun puolivälin jälkeen perustetun kunnallishallinnon puitteissa pari vuosikymmentä myöhemmin. Vuonna 1873 silloinen kunnallishallinnon esimies Olli Mustonen oli esittänyt Johan Hyvärisen kannattamana vaivaishuoneen perustamista, mutta asia ei ollut ottanut "tulta". Vasta v. 1892 päästiin asiassa eteenpäin ja päätettiin neljästä tarjolla olleesta maatilasta ostaa tarkoitukseen Pahkasalon tila, johon kuului Pahkasaaren 280 hehtaarin lisäksi useita saaria ja osia Vihtaniemestä. Valintaperusteista muistietojen mukaan yksi tärkeä tekijä oli, että eipähän hoidokit karkaile niin helposti! Pahkasaareen olleeseen vaatimattomaan maalaistalon asuinrakennukseen sijoitettiin 52 erikäistä henkilöä, jotka kunnallislautakunta oli valinnut elatusluettelosta vaivaistaloon tuotaviksi. Heitä hoivaamaan oli valittu Kuopiosta maalari D. J. Mömmö vaimoineen, vuosipalkka yhteisesti 300 mk. Ja heille valtuudeksi kova järjestyssääntö: Talon asukkaiden jokaisen on oltava nöyrä, elettävä sovinnossa, autettava toisiaan ja työkykyisten on osallistuttava talon töihin. Jos ei tottele, varoitetaan, muistutetaan ja jos ei tepsii, lopulta eri huoneeseen, johon vain kerran päivässä ruokaa. Ja lapsia saa rapsutella "kohututta myöten hienolla koivuvitsalla".

Ymmärrettävästi yli 50 henkilön sulkemisesta vaatimattomaan maalaistaloon on muodostunut kehnöt olosuhteet alusta alkaen ja sitä myöten synnyttänyt vaivaistalon ikävän maineen. Tilannetta on yritetty parantaa jo seuraavana vuonna käyneen valtion vaivaistalojen tarkastajan antaman synkin raportin pohjalta. Lapset määrättiin sijoitettavaksi perheisiin ja myös kouluopetuksen, jota mahdollisuutta vaivaistalossa olleille lapsille ei ollut järjestetty. Kuntakokous oli kuitenkin pannut "hanttiin" vedoten kunnan köyhyyteen. Samalla oli esitetty jopa vaivaistalon yksityistämistä, mutta siihen

ei saatu lupaa. Sänkyjä ei ollut, puolusteltiin asiaa, että lattialla nukkuminen oli yleinen tapa (niin kuin olikin pitkälle 1900-luvulle, lähes puoliväliin asti). Kun kunnalle asetettiin uhkasakko, ei auttanut muu kuin ryhtyä rakentamaan lisää pirttejä Pahkasaloon, jotta kaikille hoidokeille riittäisi vaatimuksena esitetty 10 m² ilmaa, eli lattiapinta-alaa reilu 3 m² henkeä kohti. Ei kovin paljon! Rakentaminen toteutui 1897 ja siitä vasta katsotaan Vaivaistalon toiminnan vakiintuneen.

Vähän kerrassaan kuitenkin kehitystä tapahtui. Kuitenkin niin myöhällä, kuin 1920-luvun alkuvuosina, olosuhteet olivat kurjat, ilmeisesti synnä myös vuosia kestäneet sota-ajat. Kunnassa veroäyri oli yli 20 markkaa (eli 20 %), joten ei siitä liennyt paljoa vaivaistaloonkaan, jossa hoidokkeja oli lähes 100. Isäni kertoi, että tullessaan 1922 Tuusniemen kunnankirjuriksi ja ensi päivinään käydessään vaivaistalossa, tuli oksennus kesken käynnin. Oli ryysyläisiä, siivottomuutta, syöpäläisiä, hoidokit nukkuvat pelkällä vihulaissäkki(jude)patjalla. Niinpä ensi tehtäviä olikin ostaa 1,5 kilometriä kangasta lakanoiksi, mekoiksi ym. naisille, housuiksi, paidoiksi miehille.

Vaivaistalon nimi muuttui 1923 kunnalliskodiksi, mutta pitkään kansa puhui edelleen vaivaistalosta ja suhtautui myös sen mukaisesti.

1920-luvulla vähitellen kehiteltiin Kunnalliskodin oloja. Olihan siellä myös koulutettu johtaja ja muuta henkilökuntaa. Aikanaan rakennettiin myös Rantala mielisairasosastoksi. Samoin kunnalliskodin maatilalle otettiin koulutettu työnjohtaja ja karjakko. Muuta työväkeäkin oli useita. Maataloustuotanto oli melko huomattavaa ja tehokastakin. Viljelysmaata oli reilut parikymmentä hehtaaria. Kunnalliskoti viljeli myös kirkonkylässä olevia, 1920-luvulla ostetusta Turulan tilasta myymättä jääneitä pelloja, mm. Virastotalon ja Shell-huoltoaseman alueita, jotka olivat hyvää peltomaata. Perunannostossakin syksyisin oli mukana jopa 30–40 hoidokkia, eli kaikki, jotka kynnelle kykenivät.

1940-luvulla sodan jälkeen Kunnalliskodin maatilasta oli suunniteltu Savonniemen puolelta otettavaksi pika-asutustilaksi 50–60 hehtaarin alue, jossa myös peltoa huomattava määrä. Kunta vastusti hanketta, joka toteutuaan olisi haitannut tuntuvasti kunnalliskodin ruokahuoltoa. Niinpä lähetettiin "karvahattulähetystä" Helsinkiin ASO:n pääjohtajan Veikko Vennamon puheille ja iso ukkometso reppuun viemisiksi Veikolle. Ja ennen kuin lähetystö kerkesi kotiin oli tullut peruutus maanottamisesta pika-asutustilaksi, johon asukkaatkin oli jo nimetty. Lieneekö ukkometsoilla ollut vaikutusta asiaan, vai pystyikö lähetys-

Kuva: Museovirasto

tö esittämään painavat perustelut. Kunnalliskoti sai pitää peltonsa ja metsänsä. Nyt sillä alueella on jätevesien puhdistamo.

Laitoksen sijainti saaressa aiheutti monia hankaluuksia. Kesää varten kuivat elintarvikkeet ym. piti varata jo rekikelin aikana. Kesällä oli pakko turvautua venekyytiin. Myös vainajat tuotiin arkuissa meijerin rantaan, josta minäkin jo poikasena lähes 60 vuotta sitten olin kuljettamassa meidän Elli-tammalla kolupyöräkärreillä näitä vainajia yhteishautaan hautausmaan takaosalla. Hautaa kaivoivat sitä mukaa, kun haudattavia tuli. Kaivettu hiekka lapioitiin entisen, vajaaksi täytetyn haudan päälle. Sinne ne ovat tainneet maatua unhoituksen yöhön nuo yhteishaudat.

Kunnalliskodin työmiehille ja ehkä muutenkin asuntopulaan joutuneille oli rakennettu vaatimattomia mökkejä, vai lienevätkö olleet jo entisen omistajan torppia. Savonniemessä olleessa mökissä asujat joutuivat usein kesäisin toimimaan myös "lauttureina". Ritoniemestä kuului huuto salmen yli Savonniemeen ja saaresta tulijat tulivat pyytämään soutua Ritoniemeen. Mökki oli myös Riihirannassa ja Kaasilansalmessa peräti neljän perheen "miniasunto". Varmasti riittäisi yhden pakinan aiheet näistäkin suurperheistä. Tarmokkaita ihmisiä sieltäkin köyhistä oloista silti lähti elämäntielle.

Neljä joulua

Aamu. Jouluaamu. Voi sitä riemua ja iloa. Puolen vuoden odotus, koko edellinen yö ihan outo, tonttuja ikkunan takana. Kalenterin viimeisestä luukusta paljastuu suklaapukki. Äiti auttaa.

Lapsen töppösukat tepsuttavat olohuoneeseen. Ooh! Joulukuusi. Se on isä tuonut ulkoa, edellisenä iltana, kun itse olin jo nukkumassa. Voi! Monta muovipussillista, rakkaita joulukoristeita.

Velikin jo koristelee kuusta. Koristellaan kilpaa. Kummallakin on oma puulintu. Minulla punainen, toisella sininen. Siipi vähän rekottaa, kun pienenä sitä imeskelin, äiti kertoo.

Mitä mitä mitä saan lahjaksi. Aika ei kulu lainkaan. En malta odottaa, Isä laittaa tähden latvaan. Äiti kietoo kynttilät. Tv:kin on auki. Lastenohjelmia, ihania lastenohjelmia. Jänniä, hauska noitajuttu. Surullinen lumiukko. Painuvat mieleen lähtemättömästi.

Muistoja tulee koko ajan, niistä ei vielä tiedä, että ne ovat joskus muistoja. Pikkujoulusta sain pukin, sidon sen oksaan. Tuijottelen, syön piparia. Mitä mitä mitä saan joululahjaksi. Ainakin sata lahjaa jos saisi. Aika kuluu hitaasti.

Iltapäivä. Jouluiltapäivä. Tavallinen päivä, ei mitään erikoista. Missä on kaikki jännitys. Miksi puulintu ei tunnu puulinnulta, siltä entiseltä. Joulurauhanjulistus, jota äiti ja isä katsovat. Kuusesta tuli ruma. Lahjoihin meni tuhottomasti rahaa. Pitäköhän äiti kaulahuivista.

Kello on jo neljä. Kohta on tämäkin päivä ohi, niin nopeasti. Ihan tavallinen päivä, ei tunnu missään. Kamalaa, mitä he ovat minulle ostaneet. Toivottavasti ei paljon.

Siltaakin kaavailtiin Kaasilansalmeen jo 1950-luvulla. Puusillan piirustuksetkin laati kunnan rakennusmestari Jaakko Pohjolainen, mutta sillä kertaa se jäi tekemättä, toteutuakseen neljä vuosikymmentä myöhemmin – jolloin jo uusi kunnalliskoti oli toiminut mantereessa kirkonkylässä pari vuosikymmentä eli vuodesta 1975 alkaen. Kunnalliskodin nimi muutettiin Vanhainkodiksi ja edelleen Palvelukeskukseksi 1.1.1992.

On ylivoimainen tehtävä saada yhteen joululehtipakinaan mahtumaan kaikkea olennaista, mitä sadan vuoden aikana Vaivaistalo – Palvelukeskuksen puitteissa on tapahtunut. Niistä joku historioitsija voisi saada kokoon kiinnostavan dokumentin. Tässä pakinassa on vain murto-osa siitä, osa pelkästään hataraa muistitietoa. Esimerkiksi niiden henkilöiden luetteleminen ja kuvaaminen, jotka viranhaltijoina luottamustoimissa ovat osallistuneet sadan vuoden aikana tähän rakkautta ja inhimillisyyttä vaativaan työhön olisi jo luku sinänsä, varmasti mielenkiintoinenkin.

Saadakseni kirjoittamisesta antamani lupauksen täytytyksi, työdyn menemään "yli siitä, missä aita on matalin", eli varsin suppealla pohjalla. Tietoja poimin Sirpa Kärnän laatimasta vaivaistalon alkuhistoriasta, omia muistitietoja lisukkeena.

Lauri Happonen

Toivottavasti ei kallista, menee rahaa hukkaan. Kamala, jos karkkia tulee liikaa, en jaksakaan kukaan syödä. Muistinkohan naapurin joulukortin.

Puuroa ja kinkkua on ruokana. Ne menevät hyvin alas. Ei jännitä tippaakaan. Kiusaantunut olo. Hyvin kiusaantunut olo. Jotain on vialla. Ei tämän näin pidä mennä. Ei alkuunkaan.

Ilta. Jouluiltä. Löylyä kiukaalle ja viime kesän vasta tuoksua. Lapsi sen teki. Ihanaa. Tuoksut, rauha, kiireettömyys. Mitäköhän saan lahjaksi. Kaikesta olen tyytyväinen. Lapsetkin niin kilttejä, hauskan jännittyneitä. Ilo katsoa.

Kinkku on valmis. Lahjat on ostettu, kääritty. Kuusi on koristeltu. Piparit leivottu. Koko talo siivottu. Kortit kirjoitettu ja naapurille annettu kukka. Hyasintit tuoksuvat. Niitä ehtii haistella, sillä kaikki on valmista. Ei tarvitse hypätä minnekään. Nauttia, nauttia vaan. Kiuas sihahtaa. Joulun sanoma rauhoittaa. Voi joului, joului kultainen.

Yö. Jouluyö. Kaikesta tuli taas selvittyä. Lastenlapset, rakkaat lapset. He nukkuvat. Joka puolella patjaa, mökki ihan täynnä. Ja se kinkku! Huokauksia, miten minä senkin taas onnistuin paistamaan. Ihme, jokavuotinen ihme.

Kissa kehää, silityksiä palkkana. Voi, mikä työ jälleen takana. Suklaapalanen, konvehtirasiasta. Lapsilta saatu. Minua muistetaan, tähdenkin toivat. Mitenkähän ensi vuonna, jos enää elossa, ei tiedä.

Joulu - elämä.

Anne-Maria Nupponen

Teerestään Tuusniemi tunnetaan

Vesistörikas Tuusniemi kuuluu savolaisen kumpumaiseman parhaimmistoon. Korkeussuhteet vaihtelevat, pienimuotoiset maastokuviot eivät ole yksitotisia. Myöhään jatkunut kaskiviljely on antanut metsiin runsaasti koivua.

Tuusniemi on vanhastaan tunnettua riistaista seutua. Olosuhteet ovat suotuisat metsäkanalintujen, joshan myös nisäkäsriistan toimeentulolle. Runsaasti koivua sisältävät vaihtelevat metsikkökuviot ovat erityisesti teerelle mieluisia talvehtimisympäristöjä.

Teeren runsaanpuoleinen esiintyminen on tullut tunnetuksi Tuusniemen ulkopuolella linnunhaukkukokeiden myötä. Kokeissa kävijöitä on ollut eteläisestä Suomesta aina Lappia myöten. Yleisenä havaintona täällä haukkukokeissa vierailleista "pystykorvaisista" koiranomistajista on sellainen näkemys, että tänne tullaan mielellään uudestaan.

Tällä tavalla Tuusniemi on tullut tunnetuksi paljon laajemmalti, kuin moni arvaakaan. Hyviä kilpailupisteitä haukkukokeissa antaneet teerihaukut muistetaan mieluisina kokemuksina.

Tuusniemen kunnan vaakunassa hallitsevana kuviona on teerikukko. Voisiko sen onnistuneempaa vaakunaratkaisua olla olemassa? Tämä sanottuna vain Tuusniemeä ajatellen.

Kun vaakunan hankkiminen oli ajankohtainen, kunnan elimet tekivät ratkaisunsa useammasta vaakunaversiosta. Teeraiheen kanssa kilpaili vahvasti kaskisahrakuvioinen vaakunaesitys. Lopullinen ratkaisu kallistui kuitenkin teerivaakunaan.

Maassamme missään muussa vaakunassa ei esiinny teeri. Metsäkanalinnuista metso on aiheena Keski-Suomen vaakunassa ja hyvin kaunis valkopukuinen riekko on Enontekiön vaakunan aihe. Riistanisäkkäitä tai niiden osia on kuvattu hyvin monissa vaakunoissa. Kokenein hirvikuvio on ainoastaan Hirvensalmen vaakunassa.

Tänä vuonna lokakuun puolessa välissä television ykköskanavan iltauutisissa Singaporessa haastateltiin erästä suomalaista asiantuntijaa. Kuvassa oli jotakin tutunomaista. Mitäpä näkyikään haastateltavan taustalla?

Koko pitkähkön haastattelun ajan siellä näkyi erinomaisen selkeästi Tuusniemen vaakunaviiri. Tosiaan, siellä maapallon toisella laidalla edustavasti vaakunateeri.

Teerestään Tuusniemi tunnetaan.

Martti Rissanen

Näkymä Kankaisjärven rnanalta jouluviikolla vuosi sitten. Jouluun valmistautuvaa metsän syvää rauhallisuutta parhaimmillaan.

Muistelu Pahkasalon saaresta vuosilta 1974-75

Talvi teki tuloaan entiseen tapaan, riisui lehdet puista, lakastutti ruohon ja kukaset niityltä. Tuuli puhalteli kylmän koleana. Siinä pikkuhiljaa huomaa kesän menneen ohi. Mitä tuossa kesässä ja syksyssä merkille pantavaa olisi ollut. Aivan tavallinen luonnossa tapahtuva muutos. Nämä kaikki päivät sielun akkua lataa ja elämä Pahkasalossa kulki tuttua rataansa.

Asukkaat liikkuvat paljon ulkona, jotkut osallistuvat erilaisiin tehtäviin oman vointinsa mukaan. Muuankin mies teki työtä vähentääkseen tupakan polttoaan päivän aikana. Monen mieli pysyi virkeänä kun tiesi tekevänsä jotakin hyödyllistä. Aikaisemmillä vuosilla käsityötaitoiset, kehräsivät, kutoivat ja ompelivat. Rukit ovat jo aikapäiviä sitten romuttuneet, kehrääjämummotkin majoille muuttaneet.

Niin kumpikos tämä oli Kunnalliskoti vai Pahkasalon yhdyskunta, niitä se oli kumpaakin vielä vuonna 1974. Taisi olla viimeinen meidän perheen syksy Pahkasalon saaresta. Joulun vietimme vielä aivan entisin tavoin. Ensimmäinen pikkujoulu lauluineen ja leikkeineen. Henkilökunta oli mukana vapaaehtoisesti ohjelmaa laatimassa. Lapsilla oli myös omaa ohjelmaa. Saaresta oli parhailaan 12 lasta, joista monet alle kouluikäisiä. Päivähoitoa ei vielä siihen aikaan ollut. Apulaiset hoiti lapsia kun äidit olivat töissä.

Vuosi 1975 vaihtui noin vain kaiken työn merkeissä ja pakkasia odotellessa. Jäätie ei silloin ollut kovinkaan vahva ja huonoja kelejä oli jatkuvasti. Huoltokuljetukset olivat siten työläisiä salmen yli.

Siellä miesten paidat höyryivät ajorekeä miesvoimin jäällä vetäessä. Tammikuussa autot viimein pääsivät jäätä myöten saareen, kun piti kireitä pakkasia. Helmikuun puolella toivottiin että pakkaset pysyvät pitempiä aikoja kovina että hyvät kelit jatkuisivat, jotta muuttokuormat voisivat tulla hyvin jäätietä pitkin mantereeseen.

Näin sitten jäivät saaren rakennukset, pihat ja polut muistojen värikkääseen kirjaan.

Marjatta Holopainen

Viimeinen vanhainkodin johtaja saaresta oli pidetty Anja-Liisa Hämäläinen, joka kuvassa on toivottamassa vieraat tervetulleeksi yhteiseen joulujuhlaan.

Kun kylään tuli puhelin

Tämä ihmetapahtuma sattui 1920-vuosiluvun loppupuolella Tuusniemen Kojanlahdessa, kun silloinen koulun opettaja O.V. Kuusela päätti hankkia puhelimen. Lähin keskus oli 6 km:n päässä Kosulassa. No eikun vaan toimeksi ja ruvettiin hankkimaan puhelinpylväitä peltoaukeiden yli vedettävän langan koholla pitämiseksi. Metsäisillä matkoilla oli kasvavia puita pylväiksi, joista karsittiin vähän liikojia oksia pois, että lanka saatiin suoraksi.

Ei silloin ollut kaapeleita laitettavaksi, eikä raaskittu laittaa edes kahta lankaa. Yksi kirkas lanka vaan laitettiin ja pieni matka toista lankaa, joka vedettiin läheiseen Juojärveen. Joten vesi ja maa toimivat toisena lankana. Näin puhelinlinja oli valmis. Ei muuta kuin sen aikainen kovasointinen puhelin opettajan kamarin seinään, joka oli viereinen huone.

Sitten päästiin soittamaan. Ensimmäinen vastasi Kosula. Jos oli asiaa soittaa etemmäksi pyydettiin sinne niin kuin esim. sanottiin Juurikkamäki tai Tuusniemi. Kosula sitten välitti puhelut haluttuun kohteeseen.

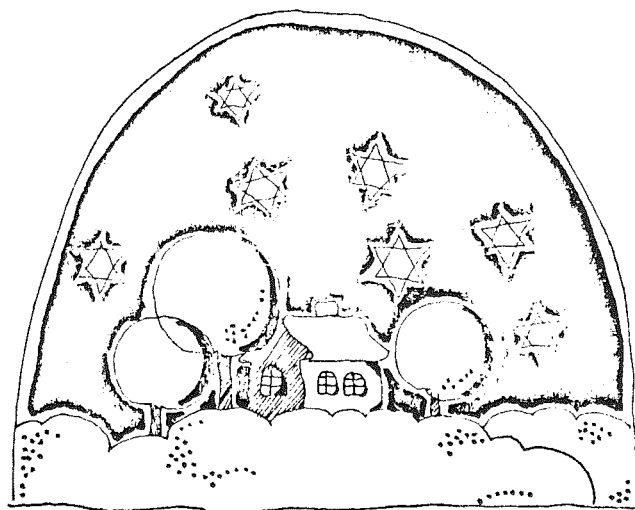
Kuuluvaisuus tällä puhelimella ei ollut kovin hyvä nykyisiin puhelimiin verrattuna. Esimerkiksi kun kylän kauppias Otto Keinänen tilasi tavaraa Savo-Karjalan Tukku- liikkeestä tai Pohjois-Savon Rautakaupasta Kuopiosta, tilausäänen piti olla kova. Luuriin piti suoraan huutaa että se olisi toisessa päässä kuultu. Viereisessä luokkahuoneessa oli opetus siksi aikaa lopetettava kun puhelu kesti, koska oli saatava puhelu ajaksi täysi hiljaisuus.

Puhelimen käyttö sitten lisääntyi niin että sitä alkoi käyttää jo iso osa kyläläisistä. Oli soittajia ja tuli puheluita. Kyläläisille tuli myös viestejä, jotka menivät kylille koulun oppilaiden mukana. Opettaja kirjoitteli niitä myös paperilapuille perille vietäväksi. Näin puhelin toimi koko kylän hyvinvoinniksi, jos ei sattunut lanka katkeamaan tahi puun tuore oksa langan päälle putoamaan.

Sitten 40-50-luvuilla puhelimet siirtyivätkin Posti- ja Lennätinlaitokselle. Siihen sitten päättyi tämänkin koko kylän puhelimen tarina.

Kusti Poutiainen

Lapsuuden joulu

Jos koskaan niin lapsena odottaa joulua ja joulupukkia. Vaikka silloin 30-luvulla ne joulut olivat taloudellisesti köyhiä, mutta henkisesti ehkä rikkaampia kuin nämä tämän ajan joulut. Näin ainakin tuntuu. Se joulukuusen haku isän kanssa varmisti joulun tulon. Sitten jouluaaton koittaessa äiti ja mummo paistoivat ja siivosivat. Pesun jälkeen maalaamattomat lattialaudat olivat tuvassa valkoisen puhtaat, koska ne olivat hiekan kanssa pestyt.

Ja se piirakan ja pullan tuoksu jäi ikuisesti mieleen, koska silloinkaan ei pullaa tehty kuin isommiksi juhlapyhiksi. Sitten aattona, illan kuluessa laitettiin kuusi keskelle tupaa, orteen latvasta riippumaan. Eipä siinä koristeita tainnut olla, ehkä joku omena ja palava kynttilä. Joulupukki tuli sitten ennen nukkumaan menoa. Lahjat olivat vaatimattomat, joskus isän tekemät lapikkaat tai tatin tekemä mekko eli leninki.

Mutta näistä vaatimattomista lahjoista olimme vilpittömän iloisia. Ja se pukin käynti oli suuri kohokohta siinä jouluaaton tunnelmassa.

Jouluaamuna herättiin varhain, koska joulukirkko alkoi jo kello kuusi. Vanhemmat olivat ruokkineet lehmät ja hevoset ennen kukon laulua.

Siihen aikaan mentiin hevosella kirkkoon. Eipä ollut vaikea nousta neljältä ylös, kun tiesi että pääsee joulukirkkoon. Usein mentiin kahdellakin hevosella. Kun oli monta lähtijää eivät he olisi yhteen rekeen mahtuneet. Oli mukava päästä laitarekeen vällyjen alle ja sieltä kuunnella aisakellojen kilinää.

Kirkko oli sisältä hohtavan näköinen, koska siellä paloi paljon valaisevia kynttilöitä. Siihen aikaan ei ollut sähköjä vielä kirkossakaan. Papin joulusaarnaa en tainnut ymmärtää, ihastelin vain sitä valon paljoutta, joka loisti elävistä kynttilöistä.

Kuule kellot joulun kellot soivat, rakkauden kellot kajahtaa.

Sylvi Ylännne

Pekkalan Helena

Kerronpa Pekkalan Helenasta, kylämme käsityön taitajasta. Helena Holopainen asui yksinään äitinsä ja isänsä kuoleman jälkeen mökissään mäkitupalaisena. Mökissä oli tupa, eteinen ja pieni kesäkamari, jota Helena nimitti "pytingiksi". Tuvan lattiasta käsitti lähes neljänneksen kivistä tehty uuni, jota lämmitettäessä tuli savusi sisään. Siten oven piti olla raollaan uunia lämmitettäessä. Muita rakennuksia ei ollut, ei edes ulkokuonetta, mutta mitään jätöksiä ei näkynyt, ei kesällä eikä talvella. Helena oli siisti, järjestyksen ihminen. Kylän nuoret olivat erikoisesti Helenan suosiossa. Pekkalaan kokoonnuttiin milloin suuremmalla sakilla iloa pitämään, tai ihan pienellä porukalla "yksityisasialle".

Helena oli kaikkien uskottu ja osasi vaieta niistä kuin muuri. Hän tiesi kylän nuorison seurustelut vuosikymmenten ajoilta jo aikoja ennen niiden virallistumista, mutta näki myös monien aikomukset raukeavan tyhjiin.

Helenan elämä oli kovin yksinkertaista, mutta tyytyväinen hän oli siihen. Kotiin oli aina kiire kylältä. Kesäisin hän kutoi kyläläisille kankaita, matoista pyyheliinoihin ja ruokaliinoihin, 8-vartisiin asti. Syksyisin hän öljylampun valossa kehräsi villalankoja, neuloi sukkia ja kintaita. Keskitalvella hän vieraili naapureissa ja sukulaisissaan, kutoen kankaita ja tärkkejä tikaten. Kyläläiset pitivät Helenan puuhuollon. Talkoilla touhuttiin puut naapureiden metsistä pihaan ja samoin talkoilla pienittiin pihassa.

Talkoissa oli kaikenikäisiä, emännät Helenan apuna kahvinkeittopuuhissa. Jokainen toi tullessaan pullaa ja kahvia. Helenalla oli harvoin asiaa kauppaan, sillä kylän emännät huolehtivat hänen ruokatarpeistaan käsitöiden maksuna.

Noihin aikoihin ei ollut kylässämme sähköjä, niinpä ei Pekkalassakaan, radiosta ja puhelimesta puhumattakaan. Alkuaikoina tuskin oli kelloakaan, koska ikkunaan oli kaivettu aurinkokello. Viivat näyttivät aikaa aurinkoisina päivinä. Pilvisinä päivinä se ei tietenkään toiminut. Vies-tien välityksessä oli Helenalla omat keinosns. Kesän aika-na oli valkoinen vaate ulko-ovessa kun oli asiaa tulla käymään, mitä suurempi vaate sen suurempi asia. Talvella pimeän aikana oli käytössä valomerkki. Tavallisesti ei Pekkalasta näkynyt valoa, mutta jos oli asiaa tulla käy-mään oli öljylamppu ikkunalla kutsumassa kylään.

Eräänä iltana huomasi Matti valon Pekkalassa ja eikun hiihtämään pimeässä Pekkalaan. Ja olihan siellä asiaa, naapurin emäntä oli käynyt ja tuonut kahvia Helenalle, joka oli siihen aikaan yllististä herkkua. Silloin sotien jälkeenhän juotiin pääasiassa korviketta.

Helenan pannuun oli jäänyt kahvia, joka olisi mennyt pilalle huomiseen mennessä. Olihan sekin asiaa hiihtää Pekkalassa. Tavallisesti siellä oli asiana kankaan kääri-mistä, tai täkinteko aikaan neulojen silmiin ompellangan laitto. Helenalla ei ollut silmälaseja vielä yli 80-vuo-

tiaanakaan. Näön heikkenemistä hän ei tohtinut paljastaa, olihan Helena neiti-ihminen.

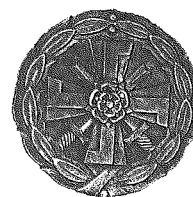
Monien nuorten huvitteluiltojen lisäksi vietettiin joka kesä Helenan nimipäivät, syntymäpäivä oli samoihin ai-koihin, mutta siitä ei puhuttu, kukapahan ikääntymistään korostaisi. Mieleen on jäänyt eräs Helenan päivän iltä. Tupa oli koivuun koristeltu, koolla oli ystävät ja tutut, nuoret ja vanhemmatkin. Juotiin kahvit nyyttikesti-tuliaisista. Laulettiin asiaan kuuluva "Sä kasvoit neito" ja muita kesäisiä lauluja. Oltiin jo ulkona lähdössä kun joku joukosta aloittaa laulun "Maa on niin kaunis", koko joukko yhtyi siihen hartaana. Silmäimme eteen avautui suvinen luonto kauniina. Valoisa heinäkuun iltä oli vaihtunut hämyisäksi yöksi. Läheisestä lammesta noussut ohut usva levittäytyi seudun ylle, pehmentäen maiseman satumai-seen harsoonsa. Liikuttuneina lauloimme laulun loppuun - Kiitävi aika, vierähtävät vuodet, miespolvet vaipuvat unholaan.

Vuodet ja vuosikymmenet ovat vaihtuneet, niin paljon tuoneet, vierineet pois. Ei ole enää Pekalan Helenaa, eikä sitä tummaa tupaa, poissa on monta läheistä ihmistä. Siitäkin juhla joukosta on enää muutamia jäljellä, monet mukavat muistot elävät noilta ajoilta.

Sanni Koponen

Sotajuttu 1960-luvulta

Isä makasi usein siskon sängyllä pää nurkkaan päin. Hän piti toista kättään pään alla, seinänpuoleista, toinen käsi, vasen, roikkui kyynärpäästä lähtien sän-gyn reunalla. Silloin tällöin hän naputteli sormillaan sän-gyn reunaan. Isän toisesta kädestä oli mennyt yksi nivel sodassa. Vasta iltasen syötyään isä siirtyi kamariin äidin kanssa nukkumaan. Kun isä oli tuvassa, ei saanut kolista, eikä meluta.

- Ollaan hiljoo jottei isä her-mostu, äiti supatti. Äiti oli sa-laa kertonut isän sodassaolosta ja sotasairaalasta. Sormi oli mennyt talvisodassa.

Varsinkin syksyiset ja tal-viset illat olivat hyvin pitkiä ja ankeita. Onneksi minä olin syksyn ja talven kotoa pois, oppikoulussa, toisessa pitäjäs-sä. Kesällä kaikki oli jotenkin helpompaa, oli valoisaa, luonto oli kaunis. Isä pääsi ulkotöihin ja jotenkin virkistyi kesäksi, kuhki töillään iltamyöhään, kerrankin tuli suo-niityltä ratsastaen hevosella ilman satulaa, kuin jokin san-kari.

Yhtenä sunnuntaina souteli Taisto järven takaa. Hän kävi lukiota lähimmässä kauppalassa. Me olimme samalla luokalla, mutta kokonaan eri koulussa ja eri pitäjässä, mutta silti olimme kavereita.

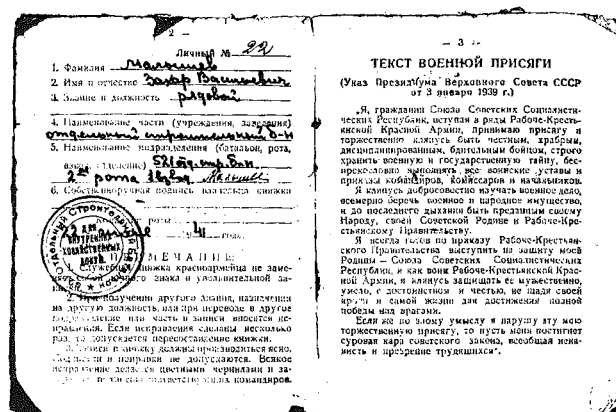
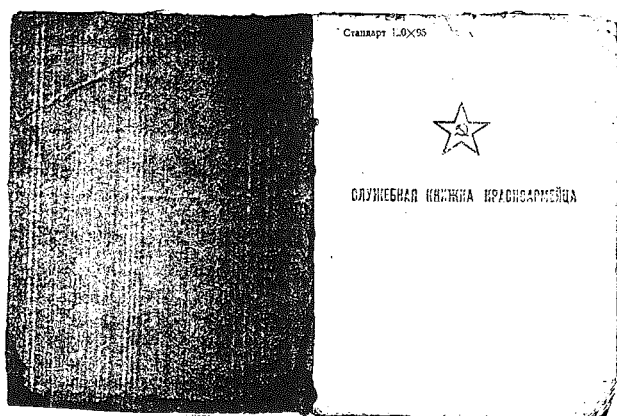
Kansakoulualjalta muistin, miten Taiston isä järjesti jonkinlaisia iltamia, oli aikuisille jotain ohjelmaa, lapsille hiihtokilpailuja ja pieniä palkintoja. Niiltä ajoilta tutta-vuus Taiston kanssa oli jatku-nut, tosin tavattiin vain muu-tama kerta vuodessa.

Taiston tulo oli isästä niin huomattava tapaus, että hän komensi siskon laittamaan pöytään paremmat kupit ja kahvit keitettiin kuten arvo-vieraalle konsanaan. Äiti oli jossain kylässä. Isä jutteli Tais-ton kanssa kuin aikuisen kans-sa konsanaan, kyseli peltotyöt, heinänteot, lehmien poikimi-

set ja selitti omat työt ja lähiajan aikomukset. Taisto vastaili vähän vaivautuneena. Minä ihmettelin. Minä sain isältä vain tyyjiä työkomennuksia. Mitä se ukon piru nyt esitti?

- Sinäkö koulussa luvet venättä?

- Kyllä, Taisto sanoi vähän ihmeissään. - Sellasta lyhyttä.

- Minäpä näytän sitten jottain.

Isä nousi, meni kamariin. Tuli sieltä kädessä pieni ryppeinen ruskea kirja.

- Mikäs se tämä on?

Taisto otti kirjan käteensä ja alkoi aukoa. Kirjan kannet taisivat olla kangasta.

- Tämähän on venäläinen sotilaspassi!

- Niin on, mutta mitäs siinä lukkee?

- Se on minulla vähän vaikeeta, kun vasta vuoden olen luenut. On tuossa Krasnoarmeija eli Puna-armeija, sitten on numero 22. Päiväty 22.6. 1941, joku 521. pataljoona. Sitten on miehen nimi.

Mikä nimi? Isän silmät kiils.

- Se on kai Malyshev Zahar, vähän epäselvä, vihreellä musteella laitettu.

- Mikä Maly? Isä tiukkasi.

- Laitapa paperille, että muistan vastakii. Isä haki kii-vaasti jotain paperia, muttei löytänyt muuta kuin lehden reunaan.

Minua pelotti. Isällä oli ryssän passi, ja se tiukkasi siitä nyt jotain Taistolta. Oliko isä tappanut sen ryssän?

Taisto kirjoitti nimen lehden reunaan. Taisto istui passi kädessään hämillään.

- Onko siinä mitä muuta?

- Kai tässä on varusteluettelot, mutten saa siitä selvää kun on niin huonosti kirjoitettu.

Isä otti passin pois ja käveli kamariin. Taisto vilkaisi minuun levottoman näköisenä. Pyöräytin päätä ihmetel-len.

- On minulla vielä näyttämistä.

Tullessa isällä oli kädessä muutama seteli ja kolikoita.

- Katopa tuosta.

Taisto rapisteli niitä käsissään.

- Tässä on ainakin yhden ruplan seteli vuodelta 1938 ja kuvassa on sotilas konekivääri olalla. Sitten on kolmen ruplan seteli samalta vuodelta ja kaksi sotilasta tähtikypärässä ja kaikki rensselit päällä. Kolmen ruplan on tuokii kolmas seteli ja siinä ei ole varsinaisesti kuvia. Eikä näy vuottakaan. Sitten on 3 kopeekan kolikko 1937. On vaakunat, sirpit ja vasarat ja СССР. Mut tämä ei ou sota-aikainen ainakaan tämä 50 kopeekan kolikko, se on 1964. Mistä se tämä?

Isä ei vastannut, vaan työnsi vielä yhden kolikon.

- Tämä on saksan markka 1925? Mistä se tämä? Siinä on kotka ja Deutsches Reich eli Saksan valtakunta.

Isä ei vastannut vaan keräsi rahat ja vei kamariin. Sisko oli istunut nojatuolissa koko ajan ihan hiljaa kuunnellen.

- On tästä lähettävä, isä tahto verkonlaskuun kaverikseen, Taisto alkoi tehdä lähtöä.

- Niinpä se, joo. Isä vastasi vaikka näytti ettei kuullut mitä Taisto sanoi.

- Tule sinä joskus meille vielä ennen koulun alkua. Tai tulkaa koko porukka. Taisto seisoi jo ovelta. Punertava tukka ja naamassa pisamia, vähän minua lyhyempi.

- Saattaa sitä tullakii, joo. Isä istui penkillä samassa asennossa mihin oli jäänyt kamarista tultuaan.

- No näkemiin sitten.

- Näkemiin, sanoi sisko, sai se edes sen sanottua. Isä ryyppi vielä kupillisen kahvia ja meni siskon sängylle. Pian kuului pientä laulunhyrinää ja sormi iski napakasti sängyn reunaan. Silmät olivat puoliksi kiinni ja katse tiukasti kohdistettu kattoon, kuin olisi halunnut porata sen puhki. Sisko tiskasi ja yritti varoa, ettei kupit ja lautaset kolisseet toisiaan vasten. Äiti ei ollut tullut vielääkään. Minä pakenin ulos heittämään tikkaa.

Tapio Räsänen

Muistojen polut

Meillä savolaisilla on sanontatapa, että "matkailu on savoks mualimalla kulukemista". Millaista oli tämä "mualimalla kulukeminen" ennen maanteitä? Millaista oli esimerkiksi kulkeminen Kojanlahdesta Kosulaan ennen maantien valmistumista? Tuo kaikki oli varmasti hyvin erilaista verrattuna nykypäivän kortteli-ralliin, joten päätin ottaa asiasta selvää ...

Kosula oli ennen vanhaan Kojanlahteen verrattuna "sivistyksen kehto". Sitähän se on nykyisinkin, löytyyhän sieltä mm. kyläkauppa, kahvio, leipomo ja jopa katuvalot! Vielä -60-luvulla Kosula oli eräänlainen markkinapaikka joka kuukauden 25. päivä, tällöin oli meijeritilipäivä ja täytyihän Kosulaan päästä keinolla millä hyvänsä! Samoin muita "välttämättömiä tapahtumia" Kosulassa olivat ilmat ja elokuvat, jonne nuoriso tai vähän vanhempikin väki kiiruhti syksyisin öljylyhtyjen kanssa.

Ennen maantien valmistumista Kojanlahdesta päästiin Kosulaan Benjolasta Kyntöahon petäikölle, josta haarautui kivisiä polkuja Sipilän joen yli Sipilään ja edelleen Kosulaan. Tätä polkua pitkin oli varmasti rattoisaa körötellä hevosella ja keräillä kärryiltä ja reestä pudonneita tavaroita sitten jälkikäteen.

Toinen kesäpolku kulki Päijänteen mäkien kautta Päijänteen talon ohi Laurilaan ja edelleen Kotajärven talon ja Uutniemen talon välistä Kosulaan. Tätä samaa tietä voidaan kulkea myös nykyisin autolla.

Varsinainen talvitie kulki Kyntöahon petäiköltä Ukkojärven jäälle ja sieltä Joutenjärvelle ja Möhän talon kautta Kosulaan.

Aina kulkeminen tuonne "sivistyksen kehtoon" ei ollut kovin mutkatonta. Talvella hevonen saattoi pudota jäihin, kun ylitettiin Ukkojärven tai Joutenjärven jäätä. Hevosraukka kiskottiin sitten ylös kyläläisten voimalla. Jotkut hevoset taas olivat viisaita, ehkä liiankin viisaita, veden suhteen. Esimerkiksi Turulan hevonen ei keväisin oikein uskaltanut mennä Sipilän joen sillan yli, kun joki tulvi. Hevosta jouduttiinkin suostuttelemaan ja lopulta taltuttamaan sillan yli. Samoin sattoivat ihmistenkin varpaat kastua, kun ylitettiin Sipilän jokea. Silloin ei muu auttanut, kun ottaa kengät kainaloon ja loikkia joen yli paljain varpain. Näin voitiin jatkaa matkaa kuivin kengin. Tai mahtoi jonkun tyttösen olo tuntua epämukavalta, kun hameen helma kastui hänen ylittäessään jokea kivisiltaa pitkin mennessään iltamiin. Mahtoi pojatkin savisine "pyhäkenki-neen" olla tyttöjen silmissä surkea näky!

Tie Sipilästä Kosulaan valmistui vuosina 1957-1958. Nyt saatettiin polkupyörää työntää "kintupolkuja" pitkin Sipilään, josta sitten huristeltiin polkupyörällä Kosulaan. Nyt kujanlahtelaisten matkanteko helpottui hieman, esi-

merkiksi talvella päästiin kulkemaan hevosella aurattua tietä pitkin Sipilästä Kosulaan.

Tie, joka on myös nykyisin käytössä Kojanlahdesta Kosulaan, valmistui vuosina 1967-1969. Molemmat tiet ovat Keskusmetsäseura Tapion metsäautoteinä tehtyjä. Kosula - Sipilän tie on ensimmäisiä Tapion teettämiä teitä.

Eräs talon isäntä Kojanlahdesta oli hyvin "hanakka" kokeilemaan uutta tietä Kojanlahdesta Kosulaan. Hän kysyi Benjolan korvessa tietä tekeviltä miehiltä, että "joko piäsis uutta tietä Kosulaan". Benjolaan saakka tie oli aivan hyvä, mutta loppu tie ei ollutkaan kunnossa. Tientekijät kuitenkin yllyttivät pilke silmäkulmassaan isäntää jatkaamaan matkaansa. Kuinkas kävi? Matkan varrella olikin suoalueita, hevonen melkein upposi, kärryt kulkivat akseli-aan myöten mudassa. Isäntä tuli takaisin Kojanlahteen Ruskilan kautta oikeaa maantietä pitkin. "Enpä olis lähtennä, jos oisin tiennä, että hevonen kualaa mahojaan myöten muovassa!" mies virkkoi. Tien tekijät, jotka eivät muuten olleet paikkakuntalaisia, myhäilivät varmasti mielissään!

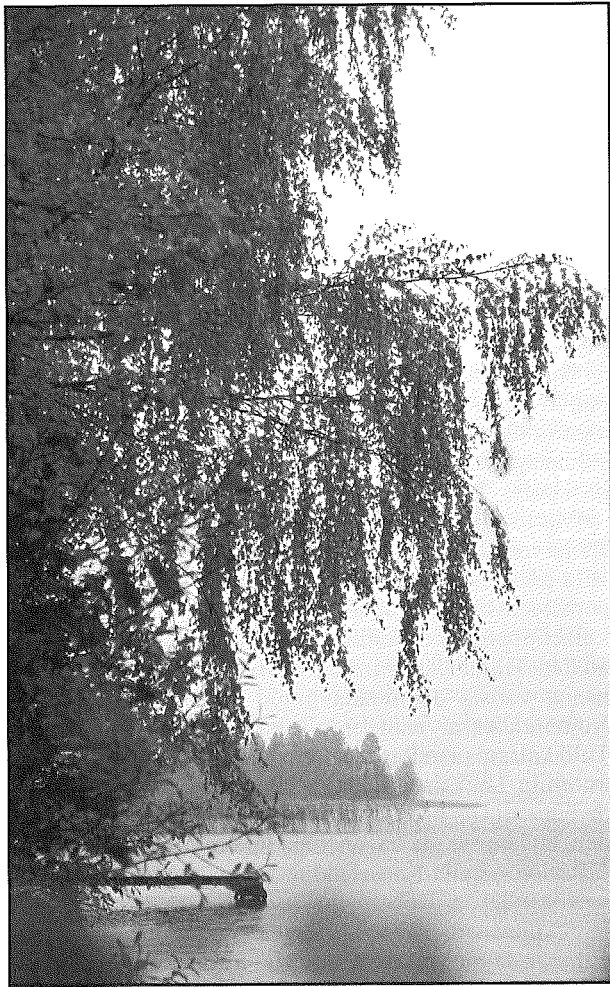
Kojanlahtea ja Kosulaa yhdisti myös urheilu, Kosulassa toimi puuhämiehenä urheilussakin kauppias Samuli Kokkonen. Kojanlahdessa urheilumiehiä etenkin hiihdossa olivat mm. Otto Koistinen ja Otto Poutiainen. Välimatkoista kylien välillä taisi olla hyötyäkin. Matkathan toimivat treenausmatkoina. Tulihan edestakaista matkaa n. 10 km.

Nykyisin nuo polut, joita kuljettiin hevosella tai jalkaisin, ovat kasvaneet umpeen. Umpeen ovat kasvaneet myös muistot, joita olisi hyvä kaivella esiin aina silloin tällöin. Osaisitko tallustella syyspimeällä öljylyhdyn valossa umpeutuneita polkuja myöten Kosulaan? Miltä tuntui silloin ennen mennä katsomaan vaikkapa Titanic-laivan hukkumisesta tehtyä elokuvaa? Pimeys, luonnonäänet ja hiljainen rupattelu luonnon keskellä ... vain muistot ovat jäljellä.

*Marja Poutiainen ja
Matti Poutiainen
Savonlinna*

Valokuva: Onni Rynnäsen kokoelmat

Valokuva: Onni Ryytäsen kokoelmat

Lehmukset

Jo kaukaa järveltä nainen näki lehmusten vaaleanvihreän harson kotisaarensa yllä. Se peitti näkyvistä kaiken, niin talon katon, vajan, kuin myös saaren itsensä elinvoimaisen, kesältä tuoksuvan maan. Nainen souti hiljakseen, kiirettä pitämättä saarta kohden, nauttien kesäpäivän auringon lämmöstä ja veden kristallisesta äänestä veneen laitoja vasten. Kuitenkin rauhalliseen onnentunteeseen sekoittui ääretöntä surua, mikä häivytti osan tyyneydestä kuin kesäinen auer, joka peittää taaksensa kaukaisen taivaanrannan. Vaikka päivä oli kaunis, tuntui maiseman yllä riippuvan äänettömän surun harso.

Saari oli jo paljon lähempänä. Puiden tumma kaarna ja jykävät, mutta silti sirot oksat piirtyivät selkeämpinä vaaleanvihreää lehdistöä vasten. Nainen oli jo rantautumaisillaan, mutta, hetken mielihohteesta, ikäänkuin ikivanhojen puiden pakottamina, päättikin vielä viimeisen kerran kiertää saaren.

Nainen tarttui airoihin ja alkoi soutaa. Vedenpinnasta nousi viileää kosteutta, joka sekoittui lehmusten kukkien medentuoksun kanssa makeanraikkaaksi tuulahdukseksi naisen lapsuudesta. Vene lipui hiljaa aaltojen lomassa,

myötäillen puiden veteen heittämän varjon ja auringon valkoisen valon rajaa. Nainen katsoi vettä. Sen tyyntä pintaa särkyi, kuin hänen muistojensa voimasta, tuhansiksi alati muuttuviksi valon ja varjon peileiksi. Nainen katsoi veneen perään. Valo ja varjot yhdessä makean, tuoksuvan udun kanssa vaivuttivat hänet muistoihinsa viime kesältä. Silloin, veneen perätuholla hänen äitinsä, silloin jo vanhana ja iän kuihduttamana.

He olivat soutaneet lehmussaarelle, äidin pyynnöstä, vielä viimeisen kerran. Päivä oli ollut samanlainen, kaunis, tuoksuva ja lämmin. Ja silloin, juuri kuten nytkin, he olivat olleet rantautumaisillaan, kun äiti oli pyytänyt tyttärtään soutamaan saaren ympäri, vielä kerran, jäähyväisiksi.

He olivat soutaneet. Kerran, osan toistakin. Nainen oli saanut nähdä liekin, mikä vielä kerran syttyi hänen äitinsä suruisiin, jo periksi antaneisiin silmiin. Myös silloin olivat lehmukset kukkineet levittäen saaren ympärille tuoksuja menneestä.

Tuulenvire hulmautti hiukset naisen kasvoille herättäen hänet muistoistaan nykyisyyteen. Nainen katsoi kostein silmin veteen, tuhansien muistojen peiliin. Nyt äitiä ei enää ollut. Hän oli kuollut talvella, sydäntalven pimeimpinä hetkinä, onnellinen hymy huulillaan. Hän oli elänyt hyvän ja rakastetun elämän ja oli nyt valmis tulevaan. Nyt olivat jäljellä enää vain muistot ja lehmus hänen haudallaan.

Nainen veti syvään raikasta, tuoksuvaa ilmaa. Nyt oli jäähyväisten hetki, myös hänen kohdallaan.

Vielä hetken hän istui veneessä, mutta astui sitten rantaan. Mäellä, polun päässä, näkyi hänen kotinsa. Tuolla hän oli varttunut, kasvanut pienestä työstä murrosikäiseksi, sitten aikuiseksi naiseksi. Ja täältä hän oli lähtenyt, maailmalle, odotus silmissään loistaen, yhtä aikaa hänen äitinsä kyynelten kanssa. Hän meni sisälle taloon. Kaikki oli entisellään. Tuossa tuolissa äiti oli istunut ja lukenut satuja tyttärelleen, iltahämärässä, kynttilänvalossa. Tuolla oli hänen lempitaulunsa, tuolla kaunis kynttilänjalkansa.

Muistot, tuskalliset, onnelliset, kauniit, täyttivät naisen mielen. Hän ei voinut olla täällä. Oli päästä pois, ulos aurinkoon. Hän ryntäsi talosta, ulos vihreälle nurmelle ja kaatui ruohon vihreään, viileään syliin. Hän itki. Antoi kaiken surun ja kaipauksen tulla, luovuttaen tunteensa lehmussaarelle, kotisaarelleen, tietäen näin muistojensa olevan ikuisia, mutta suruttomia, kauniita. Surun harsoa ei enää olisi, sen sijaan astuisivat rauha ja tyyneys.

Nainen nousi ja katsoi lehmuslehtoon. Tuolla olivat kasvaneet keväisin kauneimmat vuokot ja siellä kaihoisimmat satakielet olivat laulaneet. Hän alkoi kävellä puita kohti, tyyneesti, kuin unessa. Saavuttuaan ensimmäisten vihreiden lehtien alaiseen varjoon, hän pysähtyi. Lehto oli yhä niin hämyinen ja rauhallinen, kuin hän muistelikin. Puiden yllä leijui yhä sama taianomainen lumo, jonka nainen muisti niin elävästi lapsuudestaan.

Hän kurottui ylemmäs ja tarttui lähimmän lehmuksen alimpiin oksiin. Hän taittoi niistä kolme heleän vihreää, tuoksuvaa oksaa. Ja tunsu huumavaan, makean medentuoksun ja alkoi sitten, ikäänkuin tuoksun siivittämänä, hitaasti kävellä kohti taloa.

Taloon päästyään hän etsi äitinsä rakkaimman kristallisen maljan, täytti sen kirkkaalla vedellä ja asetti lehmuksen oksat maljaan, niin kauniisti kuin vain taisi.

Ja maljaa katsellessaan, muistoihinsa kurottuen, hän tiesi, ettei koskaan tulisi palaamaan saarelle takaisin.

Rauli Koistinen

Yksityiskoulu Jäätsalon saarella 1956-1960

Jäätsalon saari, noin 800 ha, sijaitsee Juojärvellä noin kaksi kilometriä Ukkopojan niemestä koilliseen kohti Maljosalmea. Saarella oli maanviljelystä ja metsätaloutta runsaasti vielä menneinä vuosikymmeninä. Saarella asui useita viljelijäperheitä. Perheiden lapset kuuluivat Juojärven, nykyisen Kojanlahden, kansakoulun koulupiiriin. Matkaa saarelta kouluun tuli järven yli pari kilometriä ja maamatkaa kolmisen kilometriä. Hiihtokilpailuissa tai muissa koululle väkeä vetävissä tapahtumissa huutokaupattiin, kuka halvimmalla ottaa saarelaiten lapset kuljetettavakseen veneellä sulan aikaan. Käytännössä saarelaiset vuorotellen kiireittensä lomassa sousivat lapset aamulla Ukkopoikaan ja hakivat iltapäivällä takaisin. Rospuuton aikana heidät majoitettiin Juojärven kylän taloihin.

Varsinkin pienimmät ikävoivat kotiin saarelle. Eikä ikävää vähentänyt se, että koulun loputtua koulun portailta oli suora näköyhteys Jäätsaloon, kotiin. Niinpä pienimmät pysyivätkin isompia sisaruksia lähtemään heikoillekin jälle, kunhan pääsisi äidin luo kotiin. Kuin ihmeen kaupalla aina päästiin onnellisesti perille. Kotona odoteltiin sitten muutama päivä, että jäävät vahvoisivat tai sulaisivat pois. Aamuisin isät tarkastivat, onko jää kulkukuntoista. Näin siis syksyisin ja keväisin. Talvisaikaan lapset kulkiivat jäätä pitkin.

Olga Miettinen muistelee, ettei jäälläkään aina ollut turvallista. Kerrankin neljä lasta lähti kahdella potkurilla kouluun. Yöllä oli tullut railo, joka oli painunut veteen päin ja vesi oli riitteessä railon päällä. Tuohon railoon ajoi kaksi poikaa potkurillaan. Sinne meni potkuri ja koulureput

tarvikkeineen Juojärven pohjaan. Toinen pojista pulpahti jään reunalle ja toisen pelasti Eeva-tyttö. Hän kääntyi kuljettamaan kavereitaan potkurillaan takaisin saaren rantaan, johon saatiin aikuisia hakemaan märät, jäätyneet pojat kotiin.

Niinpä sitten, kun saarelta oli kouluun lähtemässä niin paljon lapsia, etteivät he mahtuneet yhteen veneeseen, alettiin tuumia, eikö saarelle saataisi omaa koulua. Moni vanhempien huoli ja murhe ja lasten pelko koulumatkoista jäisi pois.

Martti Miettinen, joka oli kansakoululautakunnassa ja Juojärven kansakoulun johtokunnassa, esitti lautakunnalle ja edelleen kunnanhallitukselle, että Jäätsalon saarelle perustettaisiin oma koulu. Perusteluina olivat ongelmat kulkemisessa ja se, että heillä olisi opettajakin tiedossa. Saaren Tiilikkalan miniä, Inkeri Tiilikainen oli ollut jo useita vuosia opettajana muun muassa Kosulassa ja Kojanlahdessa. Hän ei ollut nyt virassa, vaan asui Tiilikkalassa saarella tehden emännän töitä. Koulupaikaksi esitettiin Tiilikaisen taloa. Miettisen esitys käsiteltiin ja myönnettiin lupa vuoden 1956 alusta, siis kesken lukuvuoden, että lapsia saa va. opettaja Inkeri Tiilikainen opettaa Jäätsalon saarella. Kansakouluntarkastaja antoi asialle myös suullisen luvan. Jääkelin turvin ja Juojärven kansakoulun johtokunnan myötävaikutuksella vietiin kylän koululta pulpetit, taulu ym. tarvekalut ja -aineet saaren kouluun Tiilikkalaan. Koska koulu ei ollut kouluhallituksen valvonnan alainen, vaan lasten huoltajien perustama yksityinen kansakoulu, opettajan palkan maksoivat ne vanhemmat, joiden lapset kävivät koulua. Kunta maksoi vain sen

Jäätsalon saaren koulun oppilaita 1959. Eturivissä vasemmalta Kauko Koistinen, Eila Koistinen, Maija Miettinen, toisessa rivissä Matti Miettinen, Otto Koistinen ja Markku Tiilikainen. Takana opettaja Inkeri Tiilikainen, Riitta Miettinen (Juvonen, kuvan omistaja), Marita Tiilikainen, Pauli Koistinen, Erkki Koistinen ja Antti Koistinen.

osan, mikä säästy kuljetusavustuksista, jos lapset olisi saatettu kylän kouluun.

Kouluu pidettiin Tiilikaisen talon noin 15 neliön kamarissa. Siihen mahtui kaksi kahden istuttavaa pulpettiriviä, taulu, harmooni, opettajan pöytä. Uunia ei huoneessa ollut ja lämpö tulikin oven kautta tuvasta. Koulu alkoi aamulla kello 9 ja päättyi klo 15. Päivä aloitettiin ja lopetettiin virteen. Koulussa oli enimmillään kaksitoista oppilasta 1.-7. luokilta. Kullakin luokalla yksi tai kaksi oppilasta.

Riitta Juvonen, joka on käynyt 3. luokalta koulunsa loppuun saarella, muistelee. Koulussa opiskeltiin ahkerasti. Opettaja oli vaativa ja opetetut asiat tuli osata, muuten jäi laiskaan. Kaikki laskut laskennosta ja kirjoitustehtävät äidinkielestä piti tehdä, ettei sitten kesällä olisi tarvinnut loppuja tehdä. Koulussa pidettiin omat äitienpäivä- ja päättäjaisjuhlat, joihin harjoiteltiin ohjelmaa. Tarjoilua varten kerättiin saarelaisilta leivontatarvikkeet ja Inkeri-opettaja äitien kanssa leipoi kahvien kanssa tarjottavat. Kinkereillä, lääkärintarkastuksissa, rokotuksissa käytiin mantereella, Juojärven koululla. Kouluruokaa ei tarjottu. Oppilailla oli omat eväät tai ruokatunnilla käytiin kotona syömässä. Välitunnit pidettiin. Opettaja saattoi ehtiä välitunnin aikana alustaa leipätaikinan. Hänhän teki talon työt opetuksensa lomassa ja kävi navetalla aamuin, illoin.

Koska koulu oli yksityinen, oli kansakoulun tarkastaja

kehoittanut oppivelvollisuuslakiin nojautuen, että Juojärven kansakoulun johtokunnan tulee valvoa lasten opetusta. Siksiä lukukauden lopulla järjestettiin Juojärven kansakoululla yläluokan opettajan toimesta kuulustelu laskennossa, äidinkielessä, maantiedossa ja luonnontiedossa. Kuulusteluissa oli aina kaksi johtokunnan jäsentä läsnä. Kerrankin Olga Miettinen saattoi kuulusteltavia veneellä Kojanlahteen ja jäi heitä odottamaan. Päivän aikana nousi myrsky, eikä hän jaksanut soutaa, joten oli hyvä, että pääsivät Ukkopojan rantaan, johon jäätin odottamaan myrskyn laantumista. Perheen Martti-isä katseli saaren rannasta, milloin vene näkyisi ja kummin päin se olisi, oikein vaiko nurin, mutta sitä ei näkynyt. Kun myrsky illalla laantui, hän lähti moottorilla etsimään perhettään ja löysikin heidät Ukkopojan niemestä. Niinpä mentiin sitten yhdessä kotiin.

Yksityinen kansakoulu toimi Jäätsaarella kevääseen 1960. Silloin saarelle jäi koululaisia enää neljä ja he jatkoivat kouluaan Juojärven koulussa mantereella. Vähitellen saarelaiset muuttivat mantereelle ja saari jäi lomanviettopaikaksi. Edelleen siellä metsä kasvaa ja metsätalustyöt tehdään. Saaren kauniit rannat ovat houkutteleet sinne kesäasukkaita ja moni veneilijä pysähtyy saaren hiekkarannalle uimaan ja paistattelemaan aurinkoa. Saari viettää nyt hiljaiseloa!

Marja Koistinen

Liisa Rissanen

Luontoretki

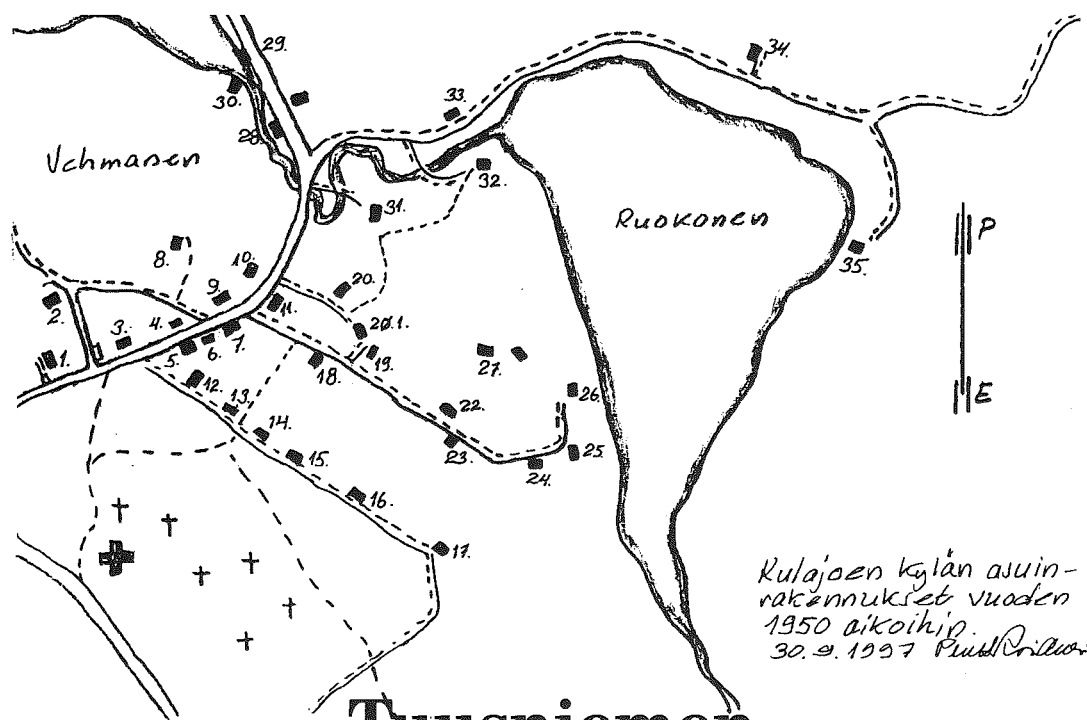
*Tänä aamuna, kun heräsin,
siinä iloisena ajattelin, -
tästä päivästä kauniin teen,
kun mietteissäni siinä niin,
eväitä reppuun keräsin.
Säätielo lupasi sään harmaan,
se ei voi estää retki-iloa varmaan.*

3.10. 1997 Liisa Rissanen, Iso-Valkeisen ranta Nurmes, kuvannut Martti Rissanen.

*Kahvivesi ja kaikki on mielessä,
tänään ei saa olla mikään pielessä,
jos sataa vettä tai vaikkapa lunta,
voi valveillakin nähdä onnesta unta.
Niin paljon elämä antaa,
kun jaksaa nahkarepussa kantaa.
Onnea ei voi ostaa, ei myydä,
jota onnistaa, se ei tyhjää pyydä.*

*Vaijenneet ovat lintujen suut,
maisemat verhoo ruskaiset puut.
Hiljaisuus metsän, suhina tuulen,
käpyjen rapina, minkä kuulen.
Orava se siellä käpyjä viskoo,
tikka lahoppuusta toukkia kiskoo.
Kaunista kaikki usvaisen reiken,
muistoja kannan tuon herttaisen hetken.
Nuotion lämpö jo ilmaan haihtuu,
ja maisema kaukainen kotoiseen vaihtuu.*

Tuusniemen Kulajoen kylä 50 vuotta sitten

Tuusniemen kirkonkylä oli -30-luvulla varsin vaatimaton kyläpahanen. Oli muutamia suuria maataloja, muutamia kauppiaita, kunnantalo, kansakoulu, meijeri, lääkärintalo, apteekki ja joukko eri ammattien harjoittajien taloja sekä tietysti kirkko tapuleineen keskellä kylää. Varsinaista asutusta ei kirkonkylällä ollut, vaan kuntalaiset asuivat syrjäkylissä käyttäen kirkonkylän palveluita tarpeensa mukaan. Tuusniemen kunnalla oli maata laajan ja kauniin kirkkomaan itäpuolella ja se kaavoitettiin -30-luvulla noin puolen hehtaarin asutontonteiksi, joita tuli noin 30. Kunta möi tontteja ja halukkaat pääsivät mökkejään rakentamaan. Toki Kulajoella oli jo vanhempaakin asutusta jos-sain määrin.

Noin 50 vuotta sitten kylän asujaimisto koostui hyvin monien ammattien harjoittajista, jotka olivat likimain saman ikäisiä, vuosisadan alkukymmenillä syntyneitä. Miehistä lähes kaikki sodan koettelemukset kokeneita ja naiset vastaavasti kotirintaman puutteen tunteneita. Vapausso-dan jälkeinen vankileirikin oli jollekin miehelle tuttu. Ei ollut haaveita helposta elämästä, mutta työnteolla ajateltiin pärjättävän, - niin kuin sitten pärjättiinkin.

Kulajokelaiset olivat kylälle asettuessaan lähes poik-keuksetta köyhiä. Tämän oli "Anaski" Happonenkin to-dennut nimittäessään kylää "köyhien kyläksi". Puolen hehtaarin tontteihin pureuduttiin kuitenkin lujasti. Rakennettiin ehkä vain yhden huoneen mökki, jota sitten vähitel-len laajennettiin varojen karttuessa ja lapsiluvun kasvaessa.

Kulajoella asui ns. vapaan ammatin harjoittajia sekä vakituksessa työssä käyviä miehiä perheineen. Työtä oli

kaikille. Naiset sensijaan olivat kotona, vain aniharva oli työssä kodin ulkopuolella. Perheissä oli keskimäärin neljä lasta ja lähes jokaisessa taloudessa oma lehmä, kaksi, jopa kolmekin. Oli selvää ettei naisille ulkopuolisia työmaita tarvittu. Asutontotit olivat yleensä vain 0,5 ha ja lehmiä laidunnettiin yhteislaitumella runsaan kahden kilometrin päässä Petäjämäen tiehaaran maisemissa. Kesäpäivinä polkupyörillä polki lypsylle aamuin illoin toistakymmentä kylän vaimoimista. Pahnnoissa röhkivä sika kuului myös-kin huushollin päälukuun. Venäläis-Eemeli niitä sitten joulun alla lahtasi.

Kulajokelaiset olivat kaikenkaikkiaan ahkeraa ja kun-nollista väkeä. Kyllähän miehet joskus "kupistakin" otti-vat, mutta kohtuuden rajoissa. Olisiko köyhyys ja kova "kotikuri" edesauttanut tässä asiassa? Senaikaiset isät ja äidit olivat jääneet koulusivistystä vaille, kansakoulua lukuunottamatta. Eeva Rissanen oli ensimmäinen kylä-läinen, joka meni oppikouluun Kuopioon v. -47 ja sisaren-sa Eila kylän ensimmäinen ylioppilas v. -57.

Tänä päivänä sen ajan isät ja äidit ovat elämäntyönsä tehneet ja suurin osa heistä lepää Tuusniemen kirkko-maassa. Lapset ovat hajaantuneet ympäri armasta isän-maatamme. Kaipa eväät Kulajoella olleesta kodista sekä kylästä ovat oikeita olleet, koska useimpien kohdalla elä-mä on eletty kutakuinkin ihmisiksi.

Tuusniemen laaja hautausmaa erotti Kulajoen kylän varsinaisesta kirkonkylästä. Kerron tässä kymmenkunnan haastattelun ja omien muistikuvieni perusteella kylän asumuksista ja asukkaista ammatteineen ajalta noin 50 vuotta sitten. Todettakoon, ettei kyseessä ole kirjoitus,

jolla olisi tieteellistä tarkkuutta. Koska käsittelen asioita luettelonomaisesti, tulee esityksestä kovin kuiva ja olenkin muutamien persoonallisuuksien kohdalla rojhennut kertoa tapahtuman elävästä elämästä toivoen, etten kohtuuttomasti ketään loukkaa. Valitettavasti kylän naisten osuus tässä kirjoituksessa jää kovin vähäiseksi.

Kirjoituksen numerot viittaavat karttaan merkittyihin asuinrakennuksiin.

1. Kuorma-autoilija Sulo Tukiainen ja vaimonsa Eeva rakensivat talonsa 1947. Sulo aloitti kuorma-autoilijana sodan jälkeen kymmenpyöräisellä "Kempsulla" jossa oli aluksi kangaskattoinen ohjaamo. Sinnikkäänä miehenä Sulo selvisi huonojenkin autojen ajasta aina parempiin päiviin ja vakituiseen meijerin ajoon uransa loppupuolella. Sulon huulessa nähtiin paksu "Signoora" ja usein käyttämänsä oli sanonta: "Se on sullai, niinkun nullai."

2. Sulon veli Toivo, niinkään kuorma-autoilija ja vaimonsa Salme rakensivat talonsa vähän Suloa myöhemmin. Topi katsoi linja-auton ajamisen edullisemmaksi, kuin oman yrittämisen ja sompailikin Ruposen linja-autoja eläkkeelle saakka.

3. Seppä Yrjö Rissasesta ja vaimostansa Esteristä on tässä lehdessä artikkeli joten jätän sen kohdan toteamukseen, että 50 vuotta sitten heidän kotinsa pihamiljöö oli varmasti yksi kylän kauneimmista.

4. Hieroja Olga Hätinen omisti taitekattoisen kahden huoneen mökin nykyisellä Leskisen tontilla. Olga oli hieroja, joka vain harvoin asui mökissään. Useimmin ajoin se oli vuokralla. Vuokralaisista mainittakoon suutari Matti Kyllönen, autoilija Sulo Tukiainen ja työnjoht. Mikko Koponen.

5. Räättäli Tauno Rissanen ja vaimonsa Lempi rakensivat talonsa sotien aikana ja siihen muutettiin 1942. Talo oli ensimmäinen lautarakenteinen Kulajoen kylällä. Tontti oli kovin pieni, mutta maantien läheisyys oli kai eduksi räättälin liiketoimille.

Isäni, räättäli Tauno Rissanen huushollissa raha-asiat kotoa pois päin hoiti äitini Lempi. Hän oli siis melko hyvin selvillä isän ansioista ja kulloisestakin maksuvalmiudesta. Elettiin -60-lukua ja Taunolta oli Lempin laskujen mukaan kymppi tai olikohan senaikainen tuhatmarkkanen hukassa. Taunolla oli selitys valmiina. - Olin tuolla pellolla töissä ja se kymppi oli Taavetilta perityn diagonaalipuseron taskussa pellon reunalla ja ennen kuin kerkesin puseron pelastamaan, vasikka söi sen. Näin vuan, kun liitinki lutkahti. No, aikanaan pusakka löytyi jonkun heinäseipään alta, kymppiä ei tietenkään, olisikohan aikanaan käytetty miestä väkevämpään.

6. Ns. Tiinan mökki oli jo varsin vanha ja purettiin ennen vuotta 1950. Tiina Holopainen oli jo iäkäs ja tyttärensä Anni joidenkin mielestä hiukan yksinkertainen. Elivät kuitenkin mökissään Annin kehruupalkkojen ja talojen tilapäistöiden turvin.

7. Työmies Aatu Montosen ja vaimonsa Helmin mökki on säilynyt entisellään ja seisoo vakaasti paikallaan uhmaten entisestään lähemmäksi ja vilkkaammaksi käynnyttä liikennettä.

8. Vanhan kunnantalon vahtimestari Otto Pelkonen ja vaimonsa Hanna varautuivat eläkepäiviinsä hyvissä ajoin ja rakensivat vanhuudenpirttinsä rauhalliseen paikkaan kalliolle korven reunaan.

9. Ukko-Heikki Mustoseen sopivat hyvin sanat: "Eivät ne suuret tulot, vaan pienet menot". Ukko-Heikki eleli tummassa tuvassaan yli 90-vuotiaaksi yhdessä poikansa

Heikin perheen kanssa. Ukko-Heikillä oli puolipitkä musta takki, joka oli hänen yllään joka päivä ja alkoi paikka paikoin kiiltää. Tästä sanonta: "Kiiluu, kun Ukko-Heikin palttoon helema".

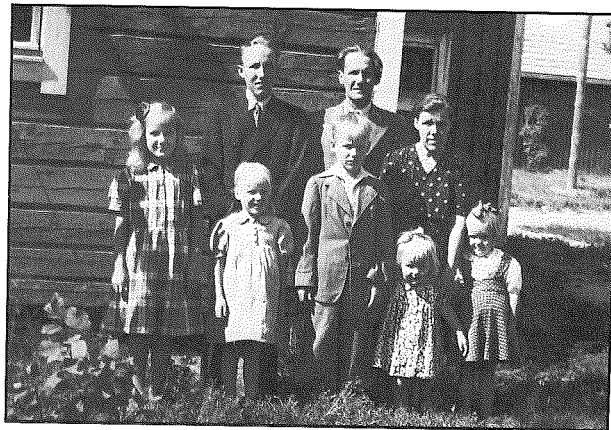
10. Ukko-Heikin mökin ikä tuli täyteen ja poikansa Heikki Hilma-vaimonsa kanssa rakensi uuden hirsitalon samalle tontille. Talon hirret oli sahattu, mutta ihmetellen seurattiin talon "salvamista". Ulkopitäjistä tullut kirvesmiesporukka, 4-5 miestä, nosti hirsikerrat pystyyn noin viikossa 1940-luvun lopulla. Heikki Mustonen oli vuosikymmeniä Happolan työmiehenä.

11. Tuusniemen kunta omisti suurehkon asuinrakennuksen, jossa oli aikaisemmin toiminut puhelinkeskus, lääkärin vastaanotto ja kulkutautisairaala. Talossa asuivat vuokralaisina kylän näkyvimmat kunnallispoliittiset hahmot, Elli ja Jussi Forsman. Talo on purettu vuosikymmeniä sitten.

12. Nykyisen ylätien varressa oli asutusta vain sen itäpuolella. Ensimmäisenä veneentekijä Antti Wahlbomin ja vaimonsa Kaisan sotien aikaan rakentama talo. Rakennuksessa oli asunnon lisäksi veneverstaas, jossa tunnettu ja taitava venemestari veneitä veisti yhdessä poikansa Einon kanssa. Antti oli maailman asioista lueskellut ja teki omia johtopäätöksiään. Oli yksi kylän harvoista vakaumuksellisista ääriavasemmistolaisista.

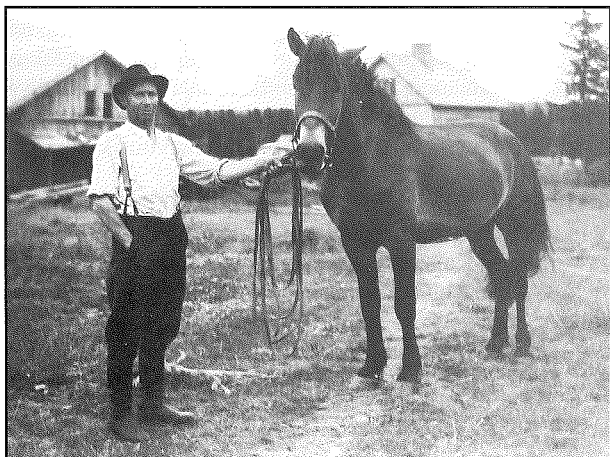
Venemestari Antti Wahlbom oli eräs kylän persoonallisuuksista. Hänestä ei moniakaan tarinoita ole, mutta tässä Mikko Ovaskaisen kertoma.

Ovaskaiset asuivat ns. Salmen takana, jossa moottorivene oli kulkuvälineenä. Oli päätetty teettää Antilla uusi moottorivene. Veneen pohjapuun Antti tulisi valitsemaan Ovaskaisen metsästä talven kuluessa. Niin kävikin. Antti edellä ja Mikko perässä hiihrettiin saareen puuta valitsemaan. Antilla oli haulikko selässä, jos vaikka saisi linnun ammuttua. Antti näkikin mielestään linnun puussa, ja aikoi ampua. Mikko sanoi, että se taitaa olla "tuulenkopra". - Ei sitä tiedä, sanoi Antti ja laukaisi haulikkonsa. Tuulenkoprahan se olikin. Antti pisti haulikon selkäänsä ja matkaa jatkettiin. Antti epäili, että olikohan haulikon piippu tullut varmistettua ja ryhtyi sormeilemaan selässään olevan haulikon varmistinta sillä seurauksella, että haulikko laukesi. Pasauksen voimasta haulikon hihna katkesi ja ase lensi lumihankeen. Tapaus oli sen verran yllättävä, että Mikko sanoi siirtyvänsä hiihtämään edelle, jos Antti vielä lataisi haulikkonsa.

Armas ja Kaisa Voutilaisen perhe v. 1949. Seitsenlapsisen perheen nuorin poika Pekka, ei kuvaa otettaessa ollut vielä syntynyt. Valokuva: Armas Voutilaisen kokoelmat.

13. TVH:n työnjohtaja Armas Voutilainen ja vaimonsa Kaisa rakensivat pienehkön kahdenhuoneen mökkinsä 1945. He ovat viimeinen keskuudessamme vielä oleva pariskunta, joka oli rakentamassa vanhaa Kulajoen kylää. Lapsia heillä oli seitsemän, joten sopua lieene pienessä mökissä tarvittu. Voutilaiset ymmärsivät koulutuksen merkityksen ja innostivat lapsensa opiskelemaan, vaikka kodin taloudellinen tuki olikin hyvin rajallinen. Juha Voutilainen oli kylän lapsista vanhimpia ja kouluttautui insinööriksi kansakoulupohjalta.

Hevosmies Jussi Holopainen tyypillisessä 1950-luvun asussa. Suitsista pidellään monivuotista työkaveria ruuna "Poikaa". Valokuva: Alma Pitkäsen kokoelmat.

14. Hevosmies Jussi Holopainen ja vaimonsa Linda rakensivat taitekattoisen suurehkon talonsa 1920-luvulla. "Lintan Jussi" oli yksi kylän tunnetuimpia persoonia. "Korkin päälle" poljettuaan Jussi keskusteli hiukan yksipuolisesti hevosensa kanssa, ja nämä sanailut elävät edelleenkin kansan keskuudessa, sisältävät kuitenkin niin paljon "kerakkeita" etteivät sovi Joululehdessä julkais-taviksi. Jussi oli taas kerran seppä-Yrjön pajalla ja voimantunnon noustessa äänekkääseen tapaansa julisti: Minä kun ostin pienoskivärin ja kolomesattoo panosta. Kun minä ihteen ammun niin siinä on kuula kuumana ja tupa täynnä savua.

Ystäviä ja tuttavია Linda ja Jussi Holopaisen vieraina vuoden 1930 paikkeilla. Lindan edessä kasvattitytär Alma ja Jussi tummassa puvussa oikealla. Valokuva: Alma Pitkäsen kokoelmat.

15. Kulajoelle muitakin taloja rakentanut, kirvesmies Sulo Räsänen, rakensi vaimollensa Varmalle ja lapsilleen aluksi saunamökin, jossa asuivat ainakin yhden talven, kunnes päärakennus valmistui -40-luvun lopulla.

16. Puhelinasentaja Toivo Lampi ja vaimonsa Salme rakensivat talonsa -40-luvun lopulla, mutta muuttivat pois melko pian sen jälkeen.

17. Ylätien viimeinen talo on työmies Kalle Kaunis-salon rakennuttama myöskin 1940-luvun lopulla. Keinästen maalarisukuun kuulunut Lassi omisti taloa -50-luvulla.

18. Nykyisen Ruohorannan tien länsipuolella oli Juljön mökki. Se oli ehkäpä kylän pienin asumus. Juliana Leppänen asui siinä tyttärensä Elsa Hämäläisen perheen kanssa ja heidän jälkeensä mökkiä asutti perheineen Pekka, Juljön poika.

Arvi Hämäläinen hankmoaa viljapeltoa -50-luvulla. Taustalla päreillä vuorattu Juljön mökki. Valokuva: Reijo Hämäläisen kokoelmat.

19. Autonkuljettaja, myöhemmin itsellinen hevosmies, Arvi Hämäläinen ja Elsa-vaimonsa perheineen muuttivat keittiön ja kamarin mökkiinsä 1943. Alkuperäinen mökki on jäänyt myöhemmin tehtyjen laajennusten sisään.

20. Kulajoki-nimisen tilan hankkivat omistukseensa -30-luvulla TVH:n työmies Kusti Nissinen ja vaimonsa Aino. Aino on edelleen hyvissä ruumiin ja sielun voimissa

Kusti Nissinen perheineen kesällä 1950. Valokuva: Aino Nissisen kokoelmat.

ja on ollut korvaamattomaksi avuksi tämän kirjoitelman teossa. Kustin mökki on likimain alkuperäisessä koossaan. Sen lieene rakentanut seppä Ruotsi, joka teki sepän töitä myöhemmin mainittavalla Armas Tirkkosen paikalla. Saatuaan tilan haltuunsa Kusti ja Aino aloittivat toimeliaan ja tarkan talonpidon. TVH:n töiden jälkeen riitti Kustille kotitöitä aluksi puolen hehtaarin tontilla ja myöhemmin hankitulla lisämaalla. Kusti harkitsi hankintansa, piti talonsa kunnossa ja teki työnsä viimeisen päälle. Oli suorastaan nautinto seurata hänen työskentelyään vaikkapa heinäseivästyksessä. Lieneekö isän perintöä, kun kaikista kolmesta pojasta tuli menestyviä kauppamiehiä.

Oli syksyinen ilta ja Mikko Ovaskainen heräsi vaimonsa vierestä ovelta kuuluvaan koputukseen. Ovella oli Nissisen Pertti joka pyysi Mikkoa sian tappoon. Mikko ihmetteli, - että nyt yölläkö? Pertti kertoi eläinlääkärin käyneen ja sanoneen, että sika olisi paras teurastaa heti, tai viimeistään aamulla. Mikko laittoi Pertti-pojan kotiinsa käskien alkaa lämmittää vettä teurastusta varten. Aikanaan Mikko meni paikalle. Kusti ja Aino olivat valmistautuneet sian tappoon, minkä Mikkokin arveli olevan paikallaan. Mikko tarkasteli sikaa ja esitti oman arvionsa sian sairaudesta sanoen lopuksi, että sittenhän se nähdään, kun sika teurastetaan. Teurastuksen jälkeen todettiin Mikon osuneen oikeaan arviossaan, sillä oli suolisolmu. Aino sanoi Kustiin katsahtaen hyvin rauhallisesti: "Sinä elläinlääkäriltä kahellatuhanalla kysyit, että suatko oman sikas tappoo."

21. Kustin naapurina asui sekatyömieks, paremminkin monitoimimies Eemeli Venäläinen vaimonsa Esterin ja kolmen lapsensa kanssa. Kahden huoneen mökin oli rakentanut Sulo Räsänen 1930-luvun lopulla. Seppä Yrjö ja Eemeli vihittiin kumpikin omaan Esteriinsä samassa tilai-

Sota-aikainen kuva Eemeli Venäläisen perheestä kotimökkinsä seinustalla. Valokuva: Eila Venäläisen kokoelmat.

suudessa 1932. Eemeli oli sanavalmis liukasliikkeinen mies, joka hallitsi erilaisia töitä pienistä rakennushommista sian tappoon.

Eemeli oli Happosella tekemässä ruisaumaa ja pudotti kihlasormuksensa vilja-aumaan. Talvella, kun aumaa purettiin ennen puintia Eemeli löysi sormuksensa rukiiden seasta. Neulan hakemiseen heinäsuovasta verrattava tapaus. Ehkäpä vielä parempi onni oli Eemelillä, kun sama sormus oltaessa Kankaalan väen kanssa nuotanvedossa, putosi Juojärveen. Kun runsasta muikkusaalista selvitetiin Eemelin sormus löytyi nuotan perästä kalojen seasta. Kolmatta katoamista sormus ei kestänyt, vaan jäi sille tielleen.

22. Eemeli ja Ida Lampi muuttivat uuteen taloonsa 1948. Eemeli ajoi kuorma-autoja ikänsä, aluksi Uurtajalla ja sitten TVH:lla. Hän oli yksi niistä harvoista tuusniemeläisistä automiehistä, joka ei ollut saanut alkuoppiaan "Kulajoen Ierikan tallissa".

23. Kirvesmies ja rakennusurakoitsija Vilho Savolainen muutti taloonsa n. v. 1947. Ville nähtiin monilla tuusniemeläisillä rakennustyömailla taitavana ja arvostettuna rakennusmiehenä. Hän muutti pääkaupunkiseudulle jo -50-luvun lopulla.

24. TVH:n työmies Otto Pirskanen muutti uuteen taloonsa perheineen syksyllä 1952.

25. Kuten monet muutkin kulajokelaiset, kävi Tievaltion töissä aikoinaan myöskin Vilho Nissinen, joka muutti yhden huoneen mökkiinsä vaimonsa Annin kanssa 1939. Ville oli myöhemmin hevosmiehenä ja seurakunnan eri tehtävissä, mm. suntiona. Toinen huone rakennettiin, kun laina voitiin muuttaa edullisemmaksi asutuskassalainaksi edellyttäen rakennukseen vähintään kaksi huonet-

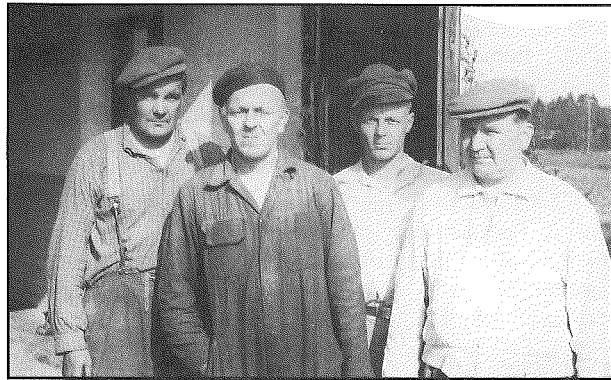

Vilho Nissinen perheineen uuden mökkinsä vierustalla keväällä 1939. Valokuva: Anni Nissisen kokoelmat.

ta. Tila oli tarpeen, kun lapsia siunautui kuusi kappaletta. Kaikki kolme poikaa asuvat Kulajoen kylällä.

26. Moninaisissa töissä ehti olla myöskin Jussi Pitkänen, joka Saimi-vaimonsa kanssa asettui mökkiinsä Nissisten kanssa samaan aikaan. Jussi oli hevosmies, töissä Happolassa ja myöhemmin Uurtajalla.

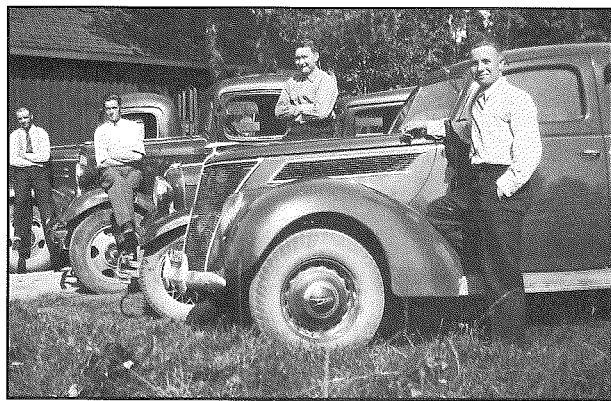
27. TVH:n seppä Mikko Ovaskainen puolisonsa Lyylin kanssa muutti Kulajoelle 1953. Ovaskaisen talo ei siis ollut kyläkuvassa 50 vuotta sitten. Mainitsen Mikon, koska hänellä on paljon muistitietoa kulajokelaisista ja on tämän kirjoituksen muutamien tarinoiden takana.

Kulajoen tallin edustalla -50-luvulla. Erkki Kulajoesta vasemmalle autonkuljettaja Oiva Yläjärvi, remonttimies Olli Turunen ja TVH:n pitkäaikainen työmies Mikko Hyvärinen, "Kuikka-Mikko". Valokuva: Aino Kulajoen kokoelmat.

28. Ehkäpä tunnetuin kulajokelainen oli autoilija Erkki Kulajoki. Nimi Kröger muuttui suomalaisuusaatteen myötä kylän halki virtaavan joen mukaan. Autoilijan ura alkoi v. 1929, mistä kehittyi siten, että ennen sotaa oli neljä autoa ja -50-luvulla parhaimmillaan neljä kuorma- ja kaksi henkilöautoa. Kahden huoneen mökistä Erkki muutti Aino-vaimonsa kanssa uuteen omakotitaloon 1940-luvun puolivälissä. Autotalli rakennettiin v. 1950.

Autonkuljettajia oli Kulajoen palveluksessa parhaina aikoina useampiakin ja siinä suhteessa hän erosi muista kyläläisistä, koska vain aniharvat tarvitsivat ulkopuolista työvoimaa jatkuvasti. On erikoisesti korostettava Erkki Kulajoen merkitystä automiesten kouluttajana, koska lähes kaikki Tuusniemen automiehet aloittivat uransa "Ierikan tallista".

Kulajoen kuskit ja kalusto ennen sotia. Kuorma-autoja oli kaksi, samoin henkilöautoja. Taustalla Aarne Leskinen ja Arvi Hämäläinen. Erkki Kulajoki keskellä. Valokuva: Reijo Hämäläisen kokoelmat.

29. Armas Tirkkosen tehtävänä oli kaivaa hautoja ja polkea urkuja sunnuntaisissa jumalanpalveluksissa Tuusniemen kirkossa. Sähköt Kulajoelle saatiin v. 1946 ja pian tämän jälkeen "sähköistä ilmaa" urkuihin. Armas Tirkkosen paikalla takoi ja asui aikaisemmin seppä-Ruotsiksi nimetty mies. Mökki on perusteellisen remontin jälkeen hyvässä kunnossa.

30. Kulajoen länsirannalla on edelleenkin räätäli Liposen aikoinaan rakennuttama ja sittemmin Ida Turusen omistama mökki.

31. Sodassa jalkansa menettänyt Otto Miettinen hankki vaimonsa Hiljan kanssa omistukseensa ns. Takkisen mökin, minkä laajensivat elinikäiseksi asunnokseen. Otto oli suutari ja hoiti samalla muutaman lehmän maitotilaa.

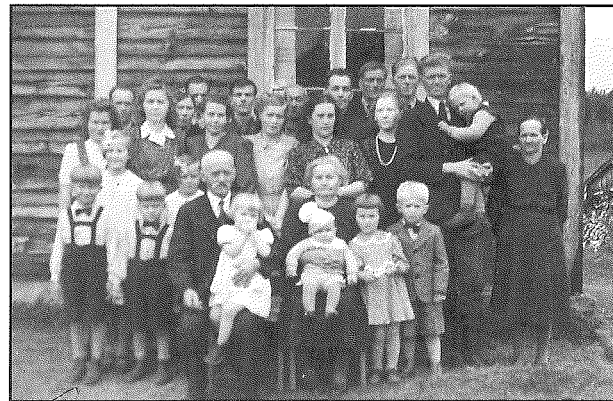
Kyläläisten asuntotonttien koothan olivat yleensä vain puoli hehtaaria ja niinpä Ottokin hankki lisämaata niin, että sitä taisi olla enemmän kuin kellään kyläläisistä, maalaistaloja lukuunottamatta.

32. Räätäli Taavetti Rissanen ja vaimonsa Ida olivat kylän vanhimpia asukkaita. He ovat rakentaneet Lepäniemeen kahden huoneen mökin, johon muuttivat 1930-luvun tietämissä. Ennen Kulajoelle muuttoa Taavetti oli myöskin Tuusniemen Meijerin koneenhoitajana ja keräsi "Piku"-laivalla kermatonkkia talojen laitureista.

Taavetti Rissanen, tämän kirjoittajan ukki, oli kyläräätäli, joka tunnettiin ympäri pitäjän. Ei yksinomaan räätälinä, vaan myöskin innokkaana laulumiehenä ja jonkinlaisena ilonpitäjänä. Täytyy muistaa, ettei radiota ollut juuri yhdessäkään talossa tai mökissä 60 vuotta sitten, joten viihdettä täytyi omin toimin kehittää. Talossa töitään tekevä laulutaitoinen räätäli saattoi hyvinkin keventää syksyisen päivän harmautta. Taavetista on lukuisia tarinoita, tässä yksi tunnetuimmista.

Taavetti oli noin 60-vuotias ollessaan iltamissa Suojaharjulla. Iltamien loppuun kuului muun ohjelman jälkeen 1,5 tuntia tanssia. Innokkaana tanssijana Taavettikin ehätti lattialle sillä seurauksella, että päivän tai parin päästä oli Savon Sanomissa pikku-uutinen jotenkin tähän tapaan: Olipa se kiperä polkka, minkä tuusniemeläinen räätälimestari tanssi nuoren kansankynttilän kanssa, kun kesken tanssin meni jalka poikki.

Todellisuudessa oli kai kyseessä jenkka eikä polkka. Taavetti vietiin Kuopion lääninsairaalaan missä jalka kipsattiin ja matka kohti kotia tapahtui linja-autolla. Taavettia tiedettiin odottaa ja hiukan hymyillen seurattiin,

Räätäli Taavetti Rissanen lähisukulaistensa kanssa 60-v.-päivänään 1.6. 1946. Valokuva: Pertti Rissasen kokoelmat.

kun ukki tuli kainalosauvojen avulla Turulanmäkeä alas tanssipatiini hampaista roikkuen. Muistelen ukin tanssitahdin hiukan harvenneen tämän tapauksen jälkeen.

33. Työmies Olli Karhunen ja vaimonsa Eeva asustivat Happolan torpassa. Olosuhteet olivat aika lähellä savupirttiä, johon valoa toivat seinille naulatut sanomalehdet. Karhun mökki purettiin jo 1940-luvun lopulla.

34. Otto ja Ida Happonen viljelivät toista kylän maalaistoista. Tilaa sanottiin Kallelaksi sen monien Kalle-nimisten isäntien tai poikien mukaisesti. Happonen Ottokin muuttui Kallelan-Otoksi tilalle muutettuaan. Happonen jälkeen

sen omistivat pitkään Samuli ja Tuovi Rantala.

35. Kuopiolainen räätäli, August Hätinen, omisti Koi-vulan tilan. Häneltä sen osti Ok. Harjun myymälänhoitaja Paavo Takana. Hän osti lisämaata J.P. Happoselta tarkoituksena tilan laajentaminen. Melko pian hän kuitenkin luopui maanviljelyksestä, myi ostamansa lisämaat neljälle kyläläiselle ja lopuksi koko tilansa. Omistajat vaihtuivat tiheässä tahdissa, kunnes Eino Holopainen, Tiheän saaresta, osti tilan suvulleen asuinpaikaksi.

Pentti Rissanen

Kulajoki, kylä ja joki

Tuusniemen Kulajoen kylä - missä vietin lapsuuteni ja nuoruuteni 1940- ja 1950-luvuilla - mitä se tuo mieleeni ...

Mielestäni Kulajoen kylä ei ole mikään oikea kylä, vaan kuuluu kirkonkylään. Ainakin minun kotini, joka sijaitsi aivan Turulanmäen alla. Talvella mäki oli erinomainen potkukelkalla lasketteluun. Kelkoista tehtiin pitkä letka, johon mahtui melkoinen joukko lapsia - ja niitähän riitti joka mökissä. Kun autoja ei juuri ollut, ei teitäkään tarvinnut hiekoittaa ja lapset saivat vapaasti leikkiä maantiellä. Kesällä mäkeä oli mukava lasketella potkulaudalla, joka oli tavallinen lasten menopeli. Tie jatkui Kulajoelle ja sieltä Ohtaanniemelle ja Juukaan, uusi tie taisi tulla vasta 1960-luvulla. Kotoani oli vain kivenheiton matka kirkkoon, hautausmaalle ja ruumishuoneelle, jonka ohi kuljettaessa oli pakko kiirehtiä askelia tai polkea pyörällä vähän kiivaammin. Sunnuntai-aamuisin kaikuivat kirkonkellot kotipihallani kuuluvasti.

Itse Kulajoki oli suosittu käyntipaikka. Sieltä haettiin saunavesi ja ongittiin ahvenia, siellä pestiin pyykki kesäisin ja huuhdeltiin talvisin, sinne pulahdettiin uimaan. Loppukesän pimeydessä taskulamppujen valossa tehtiin jännittäviä ravunpyyntiretkiä - ihan mukavin tuloksin. Jouluinen lipeäkala liotettiin suurissa säkeissä joessa. Varsinkin kesäiset pyykipäivät olivat lasten mieleen. Kylän vaimot kokoontuivat pesemään pyykkiä joen rannalle. Suurten rautapatojen alla paloi kodikas tuli, puheensorina ja nauru kaikuivat, ja välillä nautittiin kahvia ja pullaa.

Isäni, seppä-Yrjö

Tuusniemeläisille ja naapurikuntienkin asukkaille kotini oli tuttu paikka, olihan isäni seppä. Maatalousvaltaisessa yhteiskunnassa seppä oli tärkeä henkilö ja seppä Yrjö Rissanen tunnettiin varsin hyvin, eritoten hyvänä viikateseppänä.

Isäni syntyi Tuusniemen Hiidenlahden kylässä 8.3. 1904 Haapaniemi-nimisellä pikkutilalla. Isän isä Heikki oli Rautaharjun torppareita, mutta lunasti myöhemmin tilan

itselleen. Eläminen oli niukkaa, kenkien puutteen takia isäni kävi vain kiertokoulua. Kaikki seitsemän lasta oppivat ahkeruuden ja työn teon välttämättömyyden jo varhain. Yrjökin joutui jo pienenä poikana kaikkiin töihin, erityisen ikävänä työnä hän muisti pajun kiskonnan. Pajua tarvittiin silloin nahkojen parkitsemisessa tarvittavaan liuokseen. Tilalla lienee ollut myös pieni paja, jossa Yrjö opetteli sepän töitä Heikin opastuksella.

Helsingissä

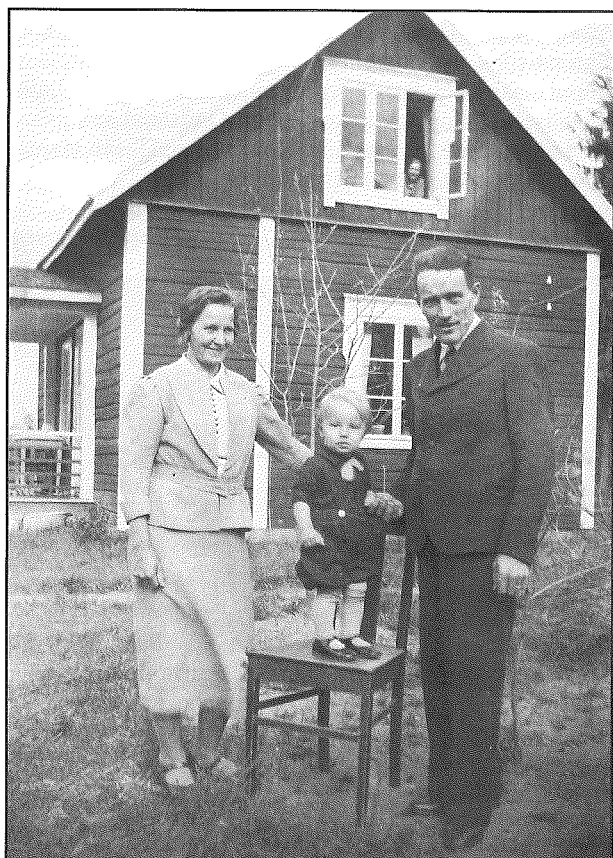
Pieni maatila ei elättänyt koko sisarusjoukkoa, vaan työnhakuun piti lähteä muualle. Rohkeutta ei nuorelta mieheltä puuttunut, kun hän 1920-luvun lopulla lähti Helsinkiin leveämmän leivän toivossa. Työpaikka löytyi Korpivaara-Hallan konepajalta. Millaisia töitä Yrjö Korpivaaralla teki, en muista hänen kertoneen. Oletettavasti vähän kaikkea. Hyvin hän siellä joka tapauksessa viihtyi. Kortteeri jaettiin Otto Närhen kanssa ja nuoret miehet harrastivat kaupungilla kävelemistä, musiikkia ja soittoa. Sitten elämään astui suuri rakkaus.

Esterin tarina

Yrjön kohtalona oli kaunis savolaistyttö, Ester Tukiainen, joka puolestaan oli 17-vuotiaana lähtenyt maailmalle onneaan etsimään Säyneisten Viitaniemen kylästä, naapurin tytön houkuttelemana. Esterkin löysi työpaikan heti. Ensin hän oli sisäkkönä noin vuoden hienossa ruotsinkielisessä perheessä, joka vietti kesät Porkkalassa huvilallaan. Täällä hän sai toimia puutarhurin apulaisena. Tänä aikana hän oppi hieman puhumaan ruotsia. Seuraava työpaikka oli kahvila tai kahvilähetämö, joita oli 1920-luvun Helsingissä. Niistä sai tilata kahvia kotiin tai työpaikalle, ja reipas juoksutytö sen sitten jalkaisin pannussa kiikutti. Pitkäaikaisin työpaikka oli Helsingin Asemaravintolassa, jossa Ester sitten olikin viiden vuoden ajan tarjoilijana.

Vapaa-aikoinaan Ester käveli kaduilla ystävättäriensä kanssa muotiasusteet yllään tai jos rahaa oli, osti halvim-

Ester ja Yrjö Rissanen poikansa Pertin kanssa kauniin talonsa pihamaalla keväällä 1940. Kuva: Pertti Rissasen kokoelmat.

man piletin elokuvaan tai Kansallisteatterin piippuhyllylle, sillä hän piti kovasti teatterista.

Esterin ja Yrjön tapaamisesta kertoi äitini seuraavan tarinan.

Äitini lisäksi samassa kortteerissa Pitkäsillanrannassa asui kaksi muuta tyttöä. Kerran keksittiin kutsua kylään tuttuja poikia kotikulmilta, joista yhtä rikasta maatalon poikaa oli ajateltu leikkimielellä äidille sulhaseksi. Kun pojat sitten tulivat, olikin mukana Yrjö ylimääräinen! Esterin ja Yrjön kihlajaisia vietettiin Helsingissä suuressa tanssisalissa tammikuussa 1932.

Tuusniemelle

Kotipitäjässä tarvittiin kuitenkin seppää. Yrjö oli käymässä kotonaan Haapaniemellä, ja kävi niin, että ison Hapolan isäntä Juho Petteri Happonen sai houkuteltua Yrjön lupautumaan sepäksi Tuusniemelle.

Ester epäröi ja pelkäsi tulevaisuutta. Työtoverit pelottelivat elämästä korpikylässä ja raskaasta sepän emännän työstä siellä. Rakkaus kuitenkin voitti, ja Ester seurasi Yrjöä. 23.10. 1932 vihki rovasti Heiskanen Tuusniemellä Yrjön ja Esterin avioliittoon. Yhteiselämä alkoi Hapolan

talon Apula-nimisessä rakennuksessa hellahuoneessa. Hapolan talossa oli oma paja, kuten siihen aikaan lähes jokaisessa paremmassa talossa. Siellä Yrjö aloitti yli 40 vuotta kestäneen takomisurakkansa. Ester opetteli keittämään savuttavalla hellalla ja pesemään nokisia vaatteita, monasti itkun kanssa.

Oma paja ja mökki

Pian alettiin kuitenkin rakentaa omaa pajaa. Kunnalta saatiin ostettua tontti Kulajoelle johtavan tien varrelta. Tontilla kasvoi synkkää kuusimetsää, mutta siihen vain raivattiin ja rakennettiin pajan jälkeen oma mökki ja piha-piiri. Molemmat valmistuivat 1930-luvun puolivälissä. Jokunen mökki tien varrelle oli jo ilmestynyt aiemmin. Pajan yläpuolelle ripustettiin komea kyltti Y. Rissasen korjaamo. Moninaiset olivat sepän työt siihen aikaan - eikä työstä ollut puutetta.

Aamuvarhaisella, viimeistään klo 6, alkoi vasaran kilkutus kuulua pajalta ja sitä kesti iltamyöhään. Pitäjässä riitti rekien ja kärrynpyörien vanteitten raudoitusta, maataloustyökalujen korjausta, sirpin ja viikatteen takomista. Sepän maine hyvänä viikatesepänä kiiri pitäjän rajojen ulkopuolellekin ja viikatenippuja lähti linja-auton mukana lähipitäjiin asti. Hevosiakin Yrjö kengitti, mutta ei erityisemmin pitänyt siitä työstä. Hevosia hän kengitti myös pitkinä sotavuosina rintamalla huoltojoukoissa. Sodasta hän palasi, mutta hermot olivat kärsineet, kuten niin monella muullakin.

Työ jatkui pajassa sodan jälkeen. Ahjossa käytettiin polttoaineena hiiliä, joten paja oli pian tumma ja nokinen. Ahjon, alasimen, vesikaukalon, lekan ja vasaroitten lisäksi ilmestyi aikaa myöten uusia työkaluja, ruuvipenkki, hitsauslaitteet. Suurta ihailua aiheuttivat 1950-luvulla hankitut porakoneet ja smirgeli. Vilkkaimpina aikana pajaan jouduttiin palkkaamaan lisäväkeä työhön, muistan ainakin Olli Turusen työskennelleen pajalla.

Työtä, työtä

Vuosien myötä raskas työ alkoi jättää jälkiä seppä-Yrjöön. Selkä painui kumaraan, hiuksiin tuli harmaata. Heikkoutta Yrjö ei tunnustanut koskaan. Päivätorkut kyllä maistuivat, vaikka usein nekin keskeytti asiakas. Monenlainen apu löytyi sepän pajalta. Erään kerran tuli kunnanlääkärin lähettämänä emäntä, jonka sormeen oli sormus juuttunut tiukasti kiinni. Käsi oli jo pahan näköinen, musta ja turvonnut. Eipä muuta kuin tongeilla sormus poikki ja emäntä oli autettu.

Kylän järkimiehen, kunnanvaltuutetun Ananias Happonen vierailut ovat myös jääneet mieleen. Happonen oli menettänyt molemmat jalkansa junaonnettomuudessa ja niiden tilalla olivat ikävän näköiset tekojalat nivelineen. Aika ajoin nivelet vaativat korjausta ja huoltoa ja se tapahtui pajalla. Lapsista näytti tosi pelottavalta, kun Ananias nosti housun lahkeita ja jalat paljastuivat.

Joutoaikoina, jos nyt sellaista oli, Yrjö teki varastoon erilaisia käyttöesineitä, atraimia, tuuria, rautakankia. Aika kuitenkin väijäämättömästi muuttui, vanhaa ei enää kor-

jattu, rekien ja kärryjen tilalle tulivat traktorit ja autot, maatalous koneistui, varsinaiset sepän työt vähenivät.

Harrastuksia

Yrjö, samoin kuin hänen kaikki kolme veljeäänkin, olivat musiikkimiehiä. Kun muita soittimia ei ollut, tyydyttiin viuluun, mandoliiniin ja lauluääneen. Jussi-veli soitti viulua, Yrjö mandoliinia ja Olli lauloi komealla äänellään. Antti-veli omisti levysoittimen, jolla kuunneltiin Dalla-peeta, Humppeikkoja ja muita suosikkeja. Yrjö soitti myös pienessä tanssiorkesterissa, joka esiintyi Suojaharjulla tansseissa. Jonkun aikaa hän lauloi myös kirkkokuorossa ja Tuusniemen mieslaulajissa, mutta jostain syystä lopetti. Ester sen sijaan oli kirkkokuorossa kymmeniä vuosia ja kävi säännöllisesti kirkossa. Hänen äitinsä ja äidin suku oli vanhaa körttisukua, joten hän sai uskonnollisuuden kodin perintönä. Ester oli muutenkin hyvin sukurakas. Sukulaiset Säyneisistä kävivät kerran vuodessa kylässä, ja siellä vierailtiin vastaavasti. Esterin nuorin sisko muistaa käyneensä pikkutyttönä hevosella vanhempiensa kanssa Tuusniemellä, ja kun vieraat olivat ilmestyneet pihaan, oli Ester kauhistunut miten laiha hevonen oli ollut ja tuonut sille kokonaisen leivän. Hyväsydäminen ja kaikille vieraanvarainen Ester oli aina. Jopa tutut mustalaiset saivat yöpyä saunarakennuksessa.

Yrjö seurasi tarkasti politiikkaa radiosta ja lehdistä. Kotiin tuli Savon Sanomien lisäksi Suomen Sosiaalidemokraatti vähän aikaa ja Suomen Kuvalehtikin pitkän aikaa. Vennamon ajatukset saivat Yrjöltä vastakaikua, herroja

hänkin jaksoi haukkua, varsinkin veroherroja. Lapuan liikkeen aikaan -30-luvulla Yrjöä oli myös pyydetty suojeluskuntalaisten riveihin, mutta siitä hän kieltäytyi jyrkästi. Oli tärkeämpääkin tekemistä kuin marssia "mustapaitojen" kanssa. Yksityisyrittäjänä, mutta raskaan ja likaisen työn tekijänä seppä ei kuulunut oikeastaan mihinkään joukkoon.

Perhe

Sepän perhe kasvoi neljällä lapsella. Pikkuinen mökki kävi ahtaaksi ja sitä laajennettiin v. 1952. Paja uusittiin v. 1956, seppä oli voimissaan. Mieluisina muistoina lasten mieliin jäivät kesäiset sunnuntaipäivät, jolloin Yrjö ei mennyt pajaan. Vielä lauantaina hän oli iltapäivään asti työssä, tuli sitten pullantuoksuiseen tupaan, kaivoi taskutaan kourallisen kolikoita ja sanoi lapsille: "Siinä, jakakaa tasan". Sunnuntaina lähdettiin koko perheen voimalla saareen soutamalla. Vene oli välillä Juojärvellä, välillä Vehmaslammen tai Hietajärven rannalla. Katsottiin katiskat, ongittiin, uitiin, keitettiin ja juotiin kahvit, ja syötiin eväät.

Veljekset Pertti ja Seppo pääsivät myös isän sepänoppiin. Mutta työ ei ollut enää samaa, aikakausi oli muuttunut, paja ei elättänyt. Sitä päivää jolloin pajan ovet lopullisesti sulkeutuivat, ei Yrjö ollut näkemässä. Hän kuoli joulun alla v. 1984. Ester kuoli v. 1993.

Kirjoittaja on *Arja Nykänen*, hyvinkääläinen kirjastonhoitaja, Ester ja Yrjö Rissasen tytär, suvun ensimmäinen ylioppilas.

Isänmaani Suomi

Minun isänmaani on rakas Suomi. Suomi on hyvin kaunis maa. Täällä ei onneksi ole sotia. Suomessa on rauhallista, varsinkin täällä Tuusniemellä, jossa asun. Mutta kaukana täältä, Helsingissä, on enemmän varkauksia ja muuta väkivaltaa. Suomessa on neljä vuodenaikaa: talvi, kevät, kesä ja syys. Kaikki vuodenajat ovat ihania.

Keväällä luonto puhkeaa kukkimaan. Linnut palaavat ja puihin puhkeaa hiirenkorvat.

Kesällä luonto on kauneimmillaan. Joka puolella lentää perhosia, kärpäsiä ja ampiaisia. Kesällä on kuuma, mutta kyllä joskus on hiukan viileäkin ja joskus sataa ja ukkostaa.

Syksyllä taas puiden lehdet kellastuvat ja putoilevat. Kaikkialla on synkkää, mutta silti ihanaa. Muuttolinnot lentävät lämpimiin maihin ja ihmiset valmistautuvat talveen.

Kun sitten talvi tulee, lapset saavat luistella, hiihtää ja laskea pulkalla ja liukurilla mäkeä. On valkoista ja kylmää. Puut notkuvat lumesta ja eläimet valmistautuvat talviuniin ja talvihorrokseen.

Sellainen on tämä Suomi.

Laura Räsänen, 5. lk.

Kotini on Suomessa

Asun Suomessa. Tässä turvallisessa ja kauniissa paikassa. Olen onnellinen, ettei täällä ole sotia, eikä muita murheita. Haluaisin parantaa maailmaa, mutta siihen en pysty, joten olen tyytyväinen vain asuakseni täällä. Suomi on, miten sen kertoisin, se on hyvä paikka. Täällä ei napata lapsia, ei kiduteta eläimiä kauheilla teurastusmatkoilla ja muutenkin Suomesta löytyy upeita lahjakkuuksia. Olen onnellinen siitä että voin asua Suomessa. Ei löydy paikkaa parempaa kuin Suomi. Mutta jotain haluaisin parantaa! En pidä saastutuksesta, en työttömyydestä, en eduskuntatalosta enkä kaikesta suomalaisesta musiikista. Minä haluaisin että eduskuntataloon tulisi joku, joka pistäisi vähän muutosta. Suomalainen musiikki. En pidä paljon sen kone-rämpytyksestä vaan oikeasta musiikista. Minun haaveeni on päästä näyttelijäksi Suomessa. Ja siihen pyrin. Tulen aina rakastamaan Suomea.

Sonja Lamppu, 5. lk.

Liisan joulukirjeissä oli sydän mukana

Kädessäni on joulukirje Liisalta, postileiman leiman mukaan vuodelta 1988. Vanhan opettajan määrätietoisella käsialalla kirjoitettu teksti runolainauksineen päättyy sydämelliseen tervehdykseen "ilo on annettu jaettavaksi, valo vietäväksi eteenpäin".

Arvaan hänen käyttäneen samaa aforismia muillekin lähettämissään joulukirjeissä, mutta sehän vain yhdistää meidät vastaanottajat samaan "ilon jakajien" joukkoon.

Joulukorttien asemesta Liisalla oli herttainen tapa muistaa ystäviään kirjeellä, ja hänen tuttavapiirinsä laajuuden tietäen niiden laatiminen oli kunnioitettava urakka.

Kirjeiden sisällöstä havaitsi hänen ajatelleen vastaanottajaa pitkin vuotta ja napsineen talteen soveltuvaa elämänviisautta kirjoista, lehtiartikkeleista ja puheista. Ehkä hän entisenä opettajana tunsu tarvetta ikäänkuin opastaa meitä "elämän oppilaita", sillä sellaisiahan me tässä luokattomassa lukiossa kaikki sittenkin olemme.

Talletetulle materiaalille saat-toijoskus käydä köpelösti. Juuri joulun alla 1987 Savon Sanomien toimituksen naisille osoittamassaan kirjeessä Liisa valitsee, että kunnalliset siivoojat olivat ehtineet heittää lasikupissa säilytellyt lehtileikkeitä tuleen "kun ne oli niin reväistyn näköisiä".

Kirjeessä oli tervehdys myös professori Sirkka Sinkkoselle, jonka Happolassa pitämää esitystä hän ei ollut ehtinyt kuulemaan. Loppuaforismista päätellen kylällä keskustelunaiheena oli aina ajankohtainen miesteema: "Suurin ero poikien ja miesten välillä on lelujen hinta".

Liisa luki paljon, paitsi lehtiä myös kaunokirjallisuutta ja runoja. Runoilijoista hän kuunteli hyvin erilaisia ääniä; lainausten mukaan hänen makuunsa olivat uraansa aloitteleva maalaispoika Kari Hotakainen, vanha viisas Mika Waltari, kapinallinen Arja Tiainen, äidillinen Liisa Laukarinen ja mielteliäs Lassi Nummi. Sirkka Turkankin kanssa hän kokeili runotuttavuutta.

Nuottija ja sanoja piisasi

Kerralliseen joulukirjeeseen Liisa oli kerännyt sananparsia tekopitäjästäni Iisalmesta, samalla kun hän oli kerännyt niistä suullista esitystä veteraanien illanviettoon. "Se oli vetonumero. Tuli niin lähelle joulu", hän raportoi.

Sanonnat olivat tuoreita, mutta vielä hauskenpää oli

kuvitella Liisan livenä niitä esittämään. Olihan hänellä itselläänkin tapana höystää arkijutustelua savolaisilla vertauksilla ja nauraa remauttaa päälle.

"On rohkee kun ison talon russakka". "Ujostuksissaan kum pakkasen panemat tupakat". "Joutilas ku vanaha allakka". Varmaan hän kasvattajana teroitti terveen arvostelukyvyyn arvoa "Hupsun kirveeseen ee soa vartta jatkaa".

"Nuottija oes piisanna vuan sanat loppu kesken", valitti entinen Lapinlahden mies. Liisalla ei totisesti sitä kiusaa ollut.

Liehtarina ja apuna

Liisan ja hänen Mikkonsa sukulpolvelle kylässäkäynti ja naapurien kanssa seurustelu oli luontevaa, toivottavasti on edelleenkin. Pitkäaikaisena opettajana Liisa tunsu Tuusjärven koulupiirin oppilaat ja heidän vanhempansa yli kolmenkymmenen vuoden ajalta.

Tutustuin Liisaan ruokames-tarien Bertta Räsäsen ja Ida Räsäsen välityksellä. Toimittajana havaitsin pian, mikä tietolähde pitäjän asioihin Liisa oli, ja häneltä sain ideoita ja taustatietoa moneen lehtijuttuun.

Tällä tavalla tulin lähteneeksi tammikuussa 1984 Juurikkamäkeen haastattelemaan sittemmin edesmennyt emäntä Esteri Räsästä, vanhan kansan sanallisen perinteen tallettajaa.

Liisa sanoi itse lähtevänsä "liehtariksi", ja kesti tovin ennenkuin ymmärsin hänen aikeensa. Jokainen suomalainen on sanan kuullut, mutta täytyy olla runoutta harrastava opettaja käyttääksään sanaa yhtä luontevasti kuin Liisa teki. Siellähän hän Aleksis Kiven runossa "liehtarina miehen tiellä hienohelma hyppelee".

Päätän tämän muisteluksen kuten Liisa päätti yhden joulukirjeensä Lassi Nummen runoon Matkalla niityn yli.

*"Se on sumussa, sateessa pieni niitty.
Aamun valossa se on ruohoaavikko.
Pilvet, laumat vaeltavat.
Se on lapsuuden kesän niitty loputon.
Kissankäpälät, sinikellot."*

Eila Ollikainen

Kirjoittaja on Savon Sanomien toimittaja.

Kuva: SAVON SANOMAIN ARKISTO/ OLLI HERRANEN

PERINNE SYNTYY NYT!

“Taas kaikki kauniit muistot mun tulee mielehen” tunnelmoidaan vanhassa tutussa joululaulussa. Arjen kiireiden hellittäessä herkistytään muistelemaan menneitä vuosia ja lapsuuden ihania jouluja. Juhlanvietossa ovat perinteet kunniansaan ja siirtyvät uusille sukupolville. Perinne kuitenkin muuttuu. Miten tallennamme muutoksen?

Joulun perinne

Joulupuu, pukki, lahjat ja jouluruoat toistuvat vuodesta toiseen samankaltaisina meille kaikille tuttuina vuoden suurimman juhlan merkkeinä. Ne tunnetaan jopa ympäri koko maailman - paikallisesti muuntuneina. Olemme mukana jakamassa kansainvälistä perinnettä!

Joulu on kristikunnan juhla. Sen vuoksi joulukirkko ja hyvän tahdon toivotukset kuuluvat joulun syvimpään sanomaan. Kun näemme paavin Pietarinkirkon parvekkeella lausuvan tervehdyksensä kaikille maailman kansoille - myös suomen kielellä - kuuntelemme sen hartaina, vaikka emme katolisia olekaan.

Vaikka joulun perinne on vahva, se muuttuu koko ajan. Nykyaika muokkaa sitä melkein pä huomaamattamme. Aidot kynttilät on korvattu sähköisillä, koristeet ovat muovisia, pukki kulkee autolla ja joulukirkko katsotaan televisiosta.

Itse asiassa tutuksi ja turvalliseksi kokemamme joulun perinne on vierasta lainaa tulvillaan. Kristinuskon maihin nousu Suomeen alkoi liki tuhat vuotta sitten ja metsäläiskansan maahiset saivat luvan väistyä. Mutta silti vain vielä Tapiolan tontut kuikkivat joulukorteissamme! Ja tuon korttiperinteen - kuten myös joulukuusen - saimme ulkomaantuliaisina noin sata vuotta sitten. Joulupukki puolestaan on samana ajanjaksona muuttanut risuja jakelevasta nuuttipukista kaupallista yltäkylläisyyttä pursuavaksi amerikkalaiseksi punanutuksi.

“Oothan meille vanha tuttu. Puuhkalakki, karvanuttu.” Pukkiperinne elää vahvana osin kaupallisuutensa ansiosta. Vitsaskimppu puuttuu nykyajan punanutulta. Lapset parveilevat joulu-ukon ympärillä yhtä innokkaina niin tänään kuin 40 vuotta sitten, jolloin jutun kirjoittajakin oli mukana pukkia ihmettelemässä.

Rajojen avartuessa niin länteen EU:n suuntaan kuin itään Venäjälle saamme jälleen uusia aineksia jouluumme. Tänä vuonna nähdään Kuopiossa siitä oiva esimerkki: torille nousee Keski- Euroopan mallin mukainen mökkikylä ja Puijolle asettuu joulupukin seuraksi pakkasukko itäturisteja varten. Moni maastamme turvapaikan saanut pakolainen puolestaan kokee nyt elämänsä ensimmäisen suomalaisen joulun liittäen siihen omat uudet piirteensä.

Juhlasta arkeen

Miten oma henkilökohtainen joulunviettomme on muuntunut? Siinäpä mielenkiintoinen pohdinnan aihe joulunpyhiksi! Jos nyt voisimme aikamatkustaa vaikkapa perheen mummon tai ukin lapsuuteen, saattaisi joulu osoittautua vieläkin erilaisemmaksi kuin äkkiseltään uskoimme.

Taustahälyn määrä olisi varmaankin huomattavasti nykyistä pienempi. Kaikki sähköllä hyrisevät ja metelöivät vempaimet olisi pyyhkäisty pois, ei olisi edes radiota soittelemassa tauotonta jouluista musiikkia. Mutta olisipa siltikin vilskettä ja menoa, sillä lapsikatraat olivat suurempia ja monta sukupolvea saman pienen katon alla. Tunnelmaa nostatettiin yhteisellä laululla, joku osasi soittaa vaikkapa kampaa, ehkä jopa jotain oikeaakin soitinta. Vaatimatonkin soittotaito oli arvossaan.

Päivän valoisa aika olisi käytetty välttämättömiin ulkotöihin, hevoselle olisi huolehdittu ylimääräinen kaurannos. Tuvan tuikun hämärässä vietettyihin talvi-iltoihin tulisi nyt jouluna poikkeus: lukuisat kynttilät valaiseisivat pirtin kirkkaaksi.

Voimme jokainen mielessämme jatkaa mielikuvi- tusmatkaamme. Millaista oli jouluruoka? Koristeltiinko kuusi? Oliko lahjoja? Kävikö pukki? Mentiinkö kirkkoon? Mitä muuta jouluna tehtiin?

Viidessätoista vuodessa on arkinen kahvipöytäkuva muuttunut täydeksi historiaksi. Hiidenlahden Mekaanisen musiikin museon kahvila Rammaria ei enää ole. Osa henkilöistä on muuttanut pois paikkakunnalta ja sylilapset kasvaneet aikuisiän kynnykselle.

Jokaisen oma menneisyys on erilainen. Perheiden koko ja vauraus vaihtelee, kaupungeissa elettiin toisella tavoin kuin maalla. Jotkut Tuusniemen taloudet asuivat vielä 1960-luvulla tiettömien ja sähköttömien taipaleiden takana, kun samaan aikaan lättähattupojat kiersivät korttelia Kuopion katuvaloissa.

Muistellessamme huomaamme, kuinka vahvasti arki vaikuttaa juhlaan. Tai päin vastoin: joulunkin juhlinnan tekotarpeet otetaan jokapäiväisestä elämästä. Elinympäristö ja yhteiskunta raamittavat menneisyytemme.

Mitä muistamme arjesta?

Jotta voimme aidosti hahmottaa perinteen, meidän on siis tunnettava erityisen hyvin arkielämä. Se on kuitenkin yllättävän hankalaa. Tavalliset päivähän eivät sisällä mitään muistamisenarvoisia kohokohtia. Ihmismuisti on valikoiva. Toiset asiat jäävät mieleen, toiset unohtuvat.

Ja vaikka oman arkemme suunnilleen muistaisimmekin, niin kuinka tieto välittyy tuleville sukupolville? Sitä kannattaa pohtia!

Lapsemme rakentavat maailmankuvansa omista lähtökohdistaan. Emme voi väkisin työntää omaa menneisyyttämme heidän aivosoluihinsa, vaan he suodattavat ja muokkaavat tiedon omien kokemustensa kautta.

Varsinkin ulkoinen arvomaailma muuttuu. Kun itse ajattelen vaikkapa mukavaa kesäistä viikonloppua, saatan kuvitella leppoisaa oleskelua rantakalliolla eväiden ja kirjan ääressä, mutta lapseni muistelee shoppailumatkaa automarkettiin ja uutta CD-levyä, jota sai kuunnella korvalappustereoista. Toisen nautinto on toisen kärsimys. Siirrä siinä sitten luotettavasti arjen arvoja ja perinteitä!

Valikoivasti työskentelevän muistimme tukena voimme käyttää erilaisia dokumentteja menneestä ajasta. Ne voivat olla mm. valokuvia, kirjoja, esineitä, ääni- ja videonauhoja. Kun katsomme vanhaa valokuvaa, mieleemme pulppuaa paljon sellaista, jonka jo luulimme unohtaneemme.

Valokuva vaikkapa lapsuutemme arkisesta ruokapöydästä saattaa olla hyvin paljastava. Kolhiintuneet astiat ja yksinkertainen ruoka viestittävät elintasosta, joka tämän päivän mittapuun mukaan tuntuu vaatimattomalta. Kuva kertoo oman puolueettoman tarinansa myös omille lapsillemme. Me itse saatamme muistaa tuon ajan hieman toisin: äidin lihapadat ja puurolautaset olivat aina kukkuraiset.

Talleta tämä päivä!

Kuinka monella on valokuva lapsuuden ruokapöydästä? Aihe ei ole kovin yleinen, vaikka valokuvauskone keksittiin jo sata vuotta sitten.

Tapana on kaivaa kamerat esiin vain juhlapäivinä. Albumit täyttyivät kuvista, joissa perhe on pukeutunut parhaimpiinsa ja pöydät notkuvat herkuja. Joululahjapaketteja avataan, hääkakkua leikataan tai vainajaa saatetaan vakavin ilmein viimeiselle matkalle.

Matkat etelän rannoille ikuistetaan jokaisen seurueen jäsenen kameraan lähes identtisesti: aurinko paistaa ja meri huuhtelee hiekkarantaa. Illalla istutaan viinijuhlilla.

Videoiden ja valokuvien sanoma on melko kaukana arkipäivästä, eikö totta? Kuvissa ei näy työssä nuutunutta

ilmettä, ei keittiön tiskivöyryä eikä lasten mekkalaan suivaantuneita vanhempia.

On inhimillistä, että haluamme mieluummin ikuistaa hyvät hetket kuin yksitoikkoisen arjen. Sitä paitsi, miksi kuvata sellaista, jonka voimme joka päivä nähdä ympärillämme?

Vuosien päästä kuitenkin huomaamme, että asiat ovat muuttuneet. Arkiset esineet ovat yksi toisensa jälkeen vaihtuneet uusiin, maiseman puut ovat kasvaneet tai hakattu pois ja lähimpiin ihmiset ikääntyneet tai peräti kadonneet.

Moni sanoo vanhoja aikoja muistellessaan: "Ei ole sekään asia enää entisellään. Olisipa tullut otettua kuva..." Ajan päästä annamme arvoa arkisillekin muistoille.

Aika on ihmeellinen asia. Mennyt ei saa takaisin. Jokainen nykyhetki siirtyy historiaan välittömästi. Kun puhumme perinteestä ja sen tallentamisesta, ajatuksemme monesti siirtyy vuosikymmeniä taakse päin. Se on osin näköharha.

Menneistä ajoista voimme tallentaa vain ne palat, jotka löydämme: vanhat esineet, valokuvat, muistot... Nykyhetkestä sen sijaan voimme säilyttää sen, mitä itse valitsimme. Mikä ainutlaatuinen tilaisuus!

Tee elämäsi dokumentti! Kamera löytyy useimmista talouksista. Osta rulla filmiä tai videonauha. Kuvaa kotiasi tänään, juuri sellaisena kuin se on - maitopurkkiakaan siirtämättä. Lehti- ja mainospinot retkottavat pöydillä, puoliso kulkee puolipukeissa, piha on siistimättä. Suuntaa objektiivi täpötäyteen komeroon ja pihanperän salaisuuksiin. Vie kamera myös työpaikalle!

Pakota itsesi kuvaamaan koko rulla täyteen! Kuvaa se, mitä et ole koskaan kuvannut. Dokumentoijan työ on yllättävän vaikeaa. Ihmiset piiloutuvat, väistelevät ja kieltelevät etkä itsekään uskalla tarttua kaikkein "rohkeimpiin" aiheisiin. Perhesovun vuoksi sinun on ehkä luovuttava koko projektista...

Syntynyt kuvasaalis on viisainta piilottaa talteen pitemmäksi ajaksi. Ei sitä tarvitse naapureille näyttää. Mutta kun se kymmenien vuosien päästä otetaan esiin, on materiaali muuttunut kullannarvoiseksi. Kuvat ovat täynnä ihmeitä ja ennen kaikkea inhimillistä elämää.

Ainakin itse yllätyin, kun vast'ikään uskaltauduin katsomaan oman projektini tuloksia 25 vuoden takaa.

Mitä jää jäljelle?

Historiankirjojen ja erilaisten perinteentallennushankkeiden tekijät tietävät, kuinka hankalaa on löytää dokumenttimateriaalia jokapäiväisistä asioista. Mitä jää jäljelle tästä päivästä?

Viime aikoina ilmestyneet elämäkertateokset osoittavat, kuinka todistusvoimaisia vanhat kirjeet ovat. Niiden tekstistä - ja useasti rivien väleistä - voimme tehdä yksityiskohtaisia havaintoja entisajoista. Kirjeisiin uskallettiin purkaa ja paljastaa myös elämän kipeitä kohtia ja arjen harmeja, päin vastoin kuin valokuvaan.

Henkilökohtaisia kirjoja kirjoitetaan nykyään vähän. Asiat hoidetaan puhelimitse ja tietokoneiden sähköpostikin on kertakäyttöistä viestintää. Muutaman vuosikymmenen kuluttua on historioitsijoilla käytössään vain huikea kasa erilaisia valokopioita ja printtejä vailla persoonallisuuden häivääkään.

Entäpä esineet? Vähänkään vanhaksi käyneet käyttö-
tavarat päätyvät nopeasti kaatopaikalle ja uutta hankitaan
tiheään tahtiin muodin niin vaatiessa. Ei meillä ole edes
tilaa panna talteen sitä tavaroiden paljoutta, joka vuosien
saatossa taloutemme läpi liikkuu. Ehkäpä jonkun mitättö-
män ja jokapäiväisen esineen voisi liittää perheen arkistoi-
hin?

Ääniä tallennetaan yllättävän vähän, vaikka monipuoli-
nen äänimaailma ympäröi nykyihmistä käytännöllisesti
katsoen joka hetki. Kodeissamme on tuhansittain mitä
hienoimpia nauhureita ja äänilaitteita, mutta niitä käyte-
tään miltei pelkästään valmiiksi tuotetun musiikin toistoon.
Yhden kasetin voisi uhrata arkisten äänien ja ihmisten
puheen tallennukseen samaan tapaan kuin edellä kerroin
kuvausprojektista. Videoissa ääni toki on jo mukana.

Erilaisten multimediatuotantojen määrä lisääntyy koko
ajan. Niitä voidaan tehdä edullisesti yhä arkisemmista ja
pienemmistä aiheista. Äänitallenteiden merkitys kasvaa!

Oma aikamme on tyypillisesti kertakäyttökulttuuria.
Monia asioita ei ole edes tarkoitettu säilymään. Omalta
osaltamme voimme kuitenkin olla mukana nykyhetken
tallentamisessa ja ikään kuin auttaa tulevien aikojen

historioitsijoita ja kotiseutuperinteen kerääjiä, jotta he
saisivat tästä ohikiitävästä hetkestä mahdollisimman täy-
den ja rehellisen kuvan.

Vaikka ulkoinen maailma muuttuu yhä vinhempaa vauh-
tia, muuttuuko sittenkään ihminen itse? Sielultamme ja
biologialtamme olemme edelleenkin samanlaisia, kuin
ihmiset 2000 vuotta sitten Jeesuslapsen syntyessä. Vai
muuttaako ihmisen perimään porautuva ja ensiaskeleitaan
ottava bioteknologia tuonkin ikivanhan totuuden?

Hyvää ja rauhallista Joulua!

Pekka Tenhunen

*"Ani aikaisin puku parhain
mun ylleni puettiin.
Oli kirkossa oltu varhain,
nyt sanaa luettiin.
Taas kaikki kauniit muistot
mun tulee mielehen:
lumivalkeat pellot, puistot
ja juhla Jeesuksen."*

(laulun sanat V. Kojo)

*Historian lehdet kääntyvät nopeasti. Viime kesänä otetussa lomakuvassa
Tuusniemen rajalla ollaan vielä tulossa Kuopion läänin. Nyt läänin ei enää
ole. Perheen autot esiintyvät kuvissa kiitettävän usein, mutta muistattehan
ikuistaa myös pihan perän ränsistyneen vajan ennen purkua?*

**JOS OLISIN KEVÄTKUKKA,
OLISIN LESKENLEHTI,
KELTAKUKKA,
SIROSIPI
PÄIVÄT PITKÄT
PELLON LAIDASSA
- TUOKSUISIN
VANILJALTA,
MUKAVALTA.
JOS VARJO TULISI,
KUIHTUISIN
JA
KUOLISIN.**

**MIKKO
MIETTINEN**

VANHAN AJAN JOULU

Metsän keskellä on maalaistalo.
Pihapiirin puut ovat huurteiset.
Talossa on tehty joulul valmisteluja:
puhdistettu hirsiseinät,
paistettu lanttulaatikot, piparit, tortut ja kinkku.
Yhtein huoneeseen on laitettu pehkuja
jotta lapset saavat peuhata.

Lapset lähtevät keskenään kuusenhakuun.
He ottavat kirveen ja kelkan ja painuvat metsään.
Aamulla on ollut pieni pakkanen, joka on tehnyt
puut huurteisiksi. Metsässä on lumikinoksia.

Lapset kiertelivät kuusten ympärillä.
He kopistelevat lumia niistä.
"Tuo on hyvännäköinen", huudahtaa eräs heistä.
Pupu säikähtää ja lähtee pakoon läheltä.

Kuusi hakataan kirveellä poikki ja nostetaan kelkkaan.
Matkalla orava hyppelee männyistä toiseen.
Lapset saapuvat kotipihalle.

Komerosta löytyy kuusenjalka, johon kuusi laitetaan
Sitten se viedään pönnuhuoneeseen sulamaan.

Illalla kuusi tuodaan sisälle.
Lapset alkavat koristelemään sitä.
Pienimmät lapset laittavat koristeet alaoksille
ja isommat yläoksille.

On jouluaterian aika.
Siinä on kinkut ja laatikot ja muut.
Isä lukee jouluevankeliumin, jonka jälkeen
syödään rauhassa.

Myöhemmin mennään joulusaunaan
paljain jaloin juosten. Saunan jälkeen
lapset tulevat puhtaissa vaatteissa pirttiin.

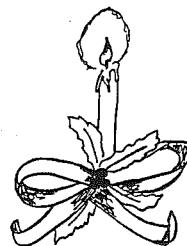
Isä kehottaa lapsia peuhaamaan olkien päälle,
sillä kohta tulee joulupukki.
Eikä aikaakaan, kun kilinä jo kuuluu
ja pukki kolistelee eteisessä.

Joulupukki tulee sisälle ja toivottaa hyvää joulua.
"Onto täällä kilttejä lapsia", hän kysyy.
Lapset hyppäävät pehkuista esiin ja
iloitsevat pukin tulosta.

He saavat lahjansa pukilta ja menevät
olkien sekaan niitä aukaisemaan.
Pukilla on kiire seuraavaan taloon ja niinpä hän
häviääkin hämärään poroineen.

Lapset peuhaavat aikansa
kunnes nukahtavat olkien sekaan.
Muutentkin maalaistalo hiljenee.

Kirj. Leena Räisänen
Tuusniemi

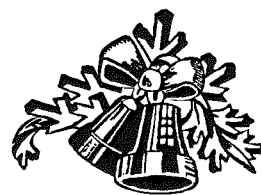
ENNEN JOULUA VIETETÄÄN
ITSENÄIS PÄIVÄÄ
SILLOIN SYTYTETÄÄN2
KYNTILÄÄ IKKUNALLEJA
NOSTETAAN LIPPUKALKON,
SUOMI VIETTÄÄ SYNTYMÄPÄI-
VÄÄ
HEIN^{LK2}IKKISTINEN ETELÄTUUSNIEMI
ALAASTE

Isänmaani Suomi

Isänmaani Suomi, on kaunis paikka. Siitä tekee kauniin, sen puut ja järvet, ja kaikki muut lukuisat asiat. Täällä ei ole sotaa eikä nälänhätää. Saamme olla siitä kiitollisia. Saamme kiittää rauhasta, joka on isänmaallemme suotu. Täällä on vuodenajat, niin kauniit ja erilaiset. Kesällä saamme uida Suomen lukuisissa sinisissä järvissä. Syksy tuo mukanaan sienet, marjat ja muita luonnon antimia, joita saamme maistaa Suomen omina. Talvi tuo hanget valkeat, kelkkamäet ja laskettelusään. Saavat lapset pyöritellä lumiukkoja ja pystyttää ne Suomen itsenäiselle maaperälle komeilemaan. Jo tulee kevät herättelemään hiirenkorvia ja kutsumaan linnut tänne takaisin. Niin ovat vuodenajat erilaiset. Ovat monet kaatuneet itsenäisen isänmaan puolesta, että meillä, ja seuraavilla olisi rauhallinen oma isänmaa. Ei täällä ole "laaksoa ei kukkulaa" rakkaampaa onhan tämä oma isänmaamme Suomi.

Kaisu Tiilikainen
5. lk

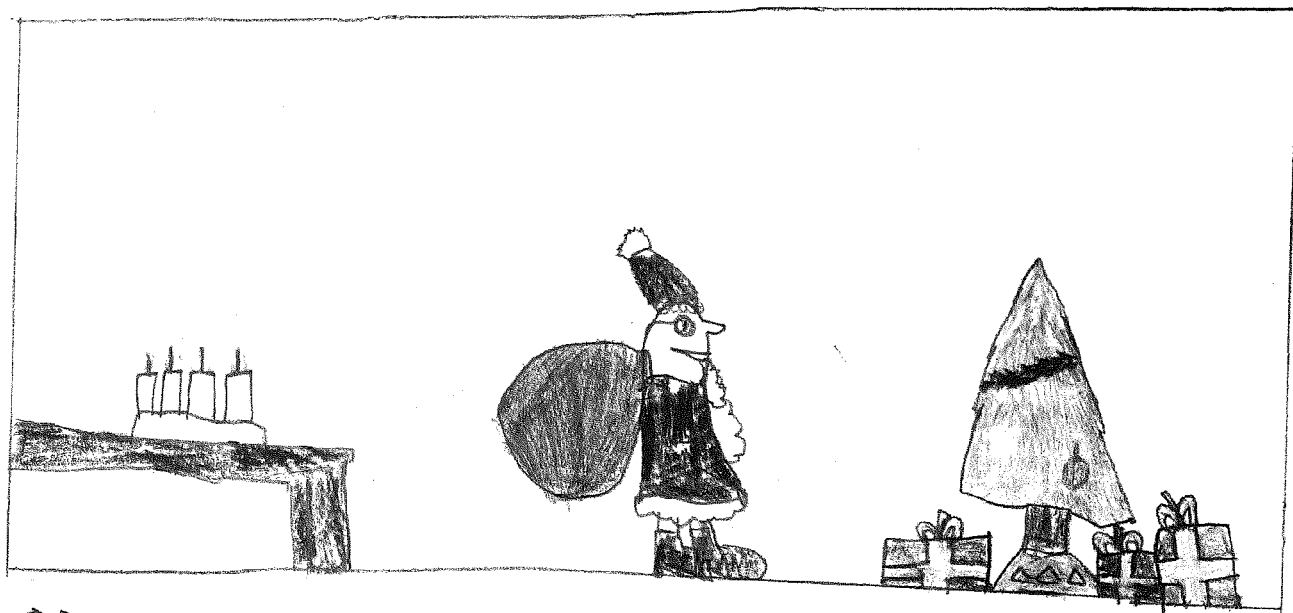

JOULURUNO

TONTTUJOUKKO JUOKSEE,
KULKUSET SANOO:
JOULU, JOULU!

JOULUSSA TOUHU TOUHUA.
TOUHUA EI SAA PYSÄHTYMÄÄN:
JOULU, JOULU!

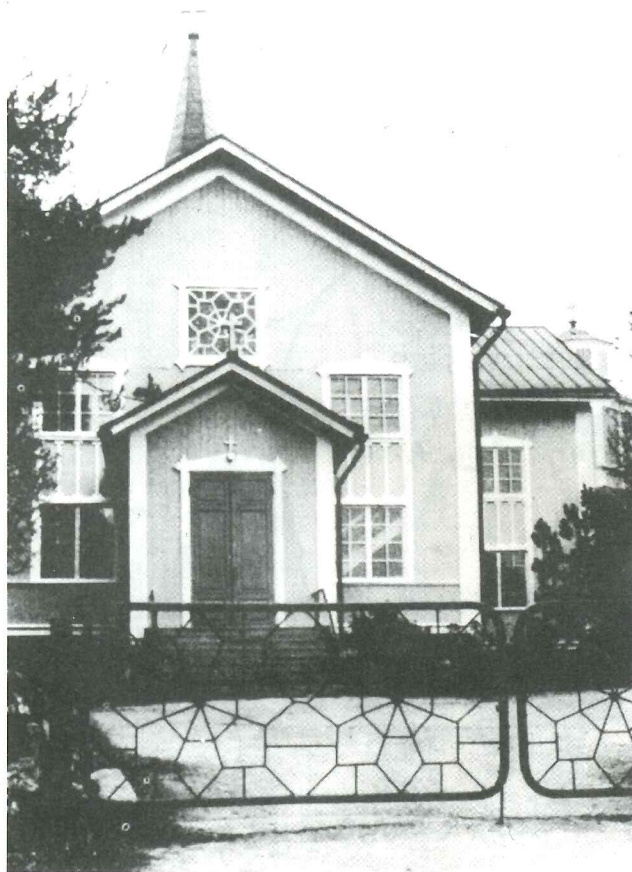
JANNE RÄSÄNEN
2.LK ETELÄ-TUUSNIEMEN ALA-ASTE

ODOTAN JOULUA JOULUNA SUOMESSA ON JOULU,
ARTO KOIVUKEN. LUOSTARITI 2143

HYVÄÄ JOULUA JA ONNELLISTA UUTTA VUOTTA

TUUSNIEMEN KUNTA

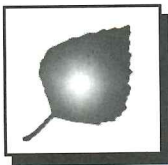
**TUUSNIEMEN SEURAKUNTA
TOIVOTTA**

Joulun iloa

TERVETULOA TAAS
JOULUKIRKKOON

osallistumaan yhteiseen
iloomme!

"MEILLE ON SYNTYNYT
VAPAHTAJA"

***TOIVOTAMME
HYVÄÄ JOULUA
JA ONNELLISTA
UUTTA VUOTTA !***

TUUSNIEMEN OSUUSPANKKI

TÄNÄÄNKIN:

- Itsenäinen
- Vakavarainen
- Turvallinen valinta

TULE, ET KADU !

Aidosti lähellä ihmistä

Puhtaudesta puheenollen

- ☆ Valko-, kirjo- ja laitospesut
- ☆ Hotellipesut
- ☆ Haalari- ja mattopesut
- ☆ Korjauspalvelu
- ☆ Kuljetukset
- ☆ Välitämme myös nahka- ja kem. pesun

KUN LAATU RATKAISEE

LAATUPYYKKÄRIT KY

PESULAMYYMÄLÄ
Keskitie 10
71200 TUUSNIEMI
Avoinna ma-pe 9-17, la 9-13
Puh. (017) 661 777

TUOTANTO
Yrittäjänkatu 1
83500 OUTOKUMPU
Avoinna ma-pe 8-16
Puh. (013) 554 945

HEISKASEN KOTILEIPOMO

PIRJO HEISKANEN

71280 KOSULA
PUH. (017) 633 203, 0400 298 229

TUOTTEITAMME

- Ruokaleivät
- Kahvileivät
- ym. leivonnaiset

TUOTTEITAMME MYY

- Leipomomyymälä
- S-Market Tuusniemi
- Teboil-Tuusniemi

SOITA TILAUS!

TUUSMÄKI

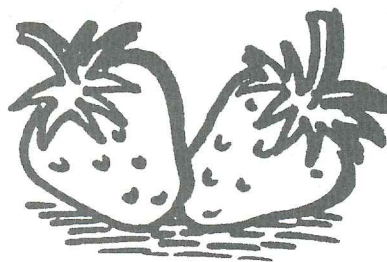
LASKETTELURINNE

- Sopiva perhelasketteluun
- Kolme rinnettä
- halfpipe ja pöytähyppyt
- Valaistu murtomaalatu 3 km
- Suksivuokraamo
- Kahvio

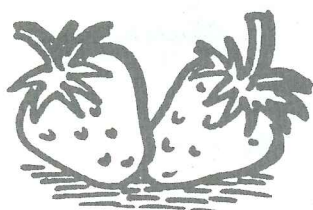
TUUSMÄKI, 71200 TUUSNIEMI
Risto Heiskanen, puh. (017) 661 976, 0400 298 229

Tuusmäessä tavataan!

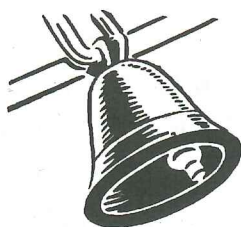
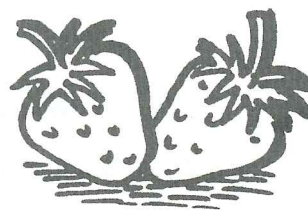
*"On järven aalto
jäätynyt"*

*Mutta kesä tulee ja
marjat kypsyvät.
Tervetuloa marjaan!*

MARJANVILJELIJÄT
TUUSNIEMEN TUORETORI
MAASEUTUTOIMISTO

**TURVALLISTA
JOULUA**

 LÄHIVAKUUTUS

TUUSNIEMI
Puh. 661 921

*Toivotamme
jäsenille perheineen
Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

KOILLIS-SAVON VIRAN- JA
TOIMENHALTIJAT RY.

KVL

KUNTALAISEN PARHAAKSI

KUNNALLISVIRAKAMIESLIITTO KVL -
KOMMUNALTJÄNSTEMANNAFÖRBUNDET KTF ry.

PKS

Sähkö on ihmistä varten!

Toivotamme asiakkaillemme ja yhteistyökumppaneillemme onnellista ja rauhallista Joulumieltä ja menestystä tulevalle vuodelle!

Pohjois-Karjalan Sähkö Oy

Tuusniemi puh. 266 3345
Kaavi puh. 266 3348

Rauhallista Joulua.

*Lämmin kiitos
kuluneesta vuodesta
ja
Onnellista Uutta Vuotta*

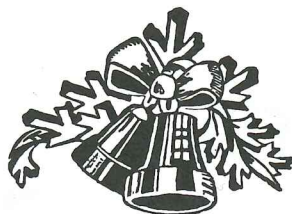
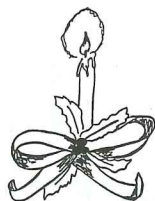
Tuusniemen Taksit ry

hojo hojo...

**Tuusniemi
Puh. (017) 661 555**

*Savo-Karjalan monipuolinen
viihdekeskus palvelee
Teitä huippuartistien
tahdittamilla tansseilla
sekä järjestää pikkujouluja,
häitä yms. juhlia.*

P I I R O S E N

71200 Tuusniemi, puh. (017) 661 212, 661 525

*Hyvää Joulua
ja
Onnellista Uutta Vuotta*

**METSÄKONEURAKOINTI
VOUTILAINEN OY**

*HYVÄÄ JOULUA JA
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA*

**AUTOKORJAAMO
T:MI KALEVI MIETTINEN**

Mustolantie 3, 71200 Tuusniemi
Puh. (017) 661 167
Matkapuh. 050 517 8442

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

ITÄ-SUOMEN TAIMI OY

TUUSJÄRVEN TAIMITARHA
71210 TUUSJÄRVI
Puh. (017) 631 142, (017) 631 164
Fax (017) 631 115

METSÄNOMISTAJA TUUSNIEMELLÄ!

– leimaus	– puukaupan avustus
– luovutusmittaus	– metsätalouden
– metsänviljely	suunnittelu
– metsänlannoitus	– taimikonhoito
– metsäalan koulutus
ja neuvonta	– pystypuun karsinta

PALVELUKSESSASI!

**TUUSNIEMEN
METSÄNHOITOYHDISTYS**
PL 9, 71201 TUUSNIEMI
Puh. (017) 661 142, fax (017) 660 102

*Hyvää Joulua
ja
Onnellista Uutta Vuotta*

Semi Oy

KUORMA-AUTOKULJETUKSET

★ lietesäiliöllä	★ jätepakkaajalla
★ vaihtolavalla	★ puhdasvesisäiliöllä
★ jätetäpaperinkeräys	★ jäteastiamyynti

**Kuljetusliike
HANNU TERVO KY**
Koivupiha, 71200 TUUSNIEMI

Puh.
(017) 661 912 / Tervo Hannu
(017) 661 128 / Tirkkonen Eino
049 273 204 / maitoauto
049 272 393 / jäteauto
0400 879 620 / jäteauto

Hierontapiste MT

- hieronta
- urheiluhieronta
- painovoimavenytys
- kuntoilu; kuntosaliohjelmat
sopimuksen mukaan

Martti Tirkkonen koulutettu, rekisteröity
hieroja, kuntosaliohjaaja

Puh. 661 323, 633 181, 040 582 1957

Vieraileva konsultti **Jukka Pitkänen**,
kuntohoitaja-urheiluhieroja

*Hyvää Joulua
ja
Onnellista Uutta Vuotta*

UPM -KYMMENE METSÄ

Suoritamme:

- vuokrahöyläystä ja -kuivausta

Myymme:

- saha- ja höylätavaroita
- esim. paneelit, listat ympäröhöylätyt
- sekä takuukuivatut lattiapontit

Tarvittaessa myös kuljetuspalvelua.

**PUUTAVARALIIKE
TAUNO RÄSÄNEN OY**

71200 Tuusniemi, puh. 661 118

**PIVARI
PUB**

Poikkitie 2, 71200 TUUSNIEMI

Puh. (017) 661 488

- Hyvät perhe- tai normaalikokoiset pizzat mukaan tai paikalla syötynä. Soita, tilaa ja nouda.
- Arkisin edullista kotiruokaa
- Keskiolutoikeudet
- Siiderit, lonkerot

Avoinna: ma-la 9-22, su 10-22

*Kuluneesta vuodesta kiittäen
toivotamme*

Rauhallista Joulua

ja

Onnellista Uutta Vuotta

**TUUSNIEMEN LOMAKOTI
VIITAKKO** puh. (017) 724 503

TEBOIL

TUUSNIEMI

*Kiitämme kuluneesta vuodesta
ja toivotamme*

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

Nykyaikaista huoltamopalvelua.

Tervetuloa

TB-HUOLTO MIETTINEN OY

Puh. 661 005, 0400 573 815

**RAUTA-MAATALOUS
Pentti Auvinen**

Keskitie 12, 71200 TUUSNIEMI

Puh. (017) 661 214

Avoinna: ma-pe 8.30-17.00
la 9.00-13.00

**KK
MARKET**

PIHLAJA

TUUSNIEMI, PUH. 661 204

Ark. klo 8.30-20, la 8.30-18

**TUUSNIEMEN
LÄMPÖ JA VESI**

Aimo Poutiainen

LVI-TARVIKEMYYNTI JA -ASENNUS

Peltotie 1, 71200 TUUSNIEMI

Puh. 0400 372 254

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

KONEKORJAAMO A. KARTTUNEN

KOLMIKANTA, KOSULA
Puh. (017) 633 141, 0400 421 823

KUKKA-, HAUTAUS- JA PITOPALVELU

KUKKA-TUPA

TUUSNIEMI
p. (017) 661 610, 0400 879 611

*KIITÄMME KULUNEESTA VUODESTA
JA TOIVOTAMME HYVÄÄ JOULUA
SEKÄ ONNELLISTA UUTTA VUOTTA*

NILSIÄ HANKINTAPIIRI

EG ENSO METSÄ

SHELL-HUOLTO-KAHVIO

Aukioloajat: Ma-Pe klo 6.30-21.00
La klo 7.00-19.00
Su klo 9.00-21.00

AUTOTARVIKKEET • HUOLLOT • KAHVIO • MATKAHUOLTO • ON LINE

TUUSNIEMEN ASEMAHUOLTO OY

Puh. 661 154

TÄYDEN KYMPIN PUUTAVARAA!

PUUKYMPIT

Varaslahdentie 1
40800 Vaajakoski
P. (014) 334 2300
F. (014) 262 478

Kellolahdentie 1
70460 Kuopio
P. (017) 364 4448
F. (017) 364 4335

Tuusniemen Saha
71200 Tuusniemi
P. (017) 661 608
F. (017) 661 606

Hyvää Joulua ja Onnea Vuodelle 1998

JUOJÄRVEN METSÄ OY

KARI PUUSTINEN
puh. (017) 661 184, 040 501 0952, fax (017) 661 885

Tuoreus. Laatu. Oikea hinta. Ja lisäksi BONUS

TUUSNIEMI Puhelin 661 561

Paikkakunnan edullisin ostopaikka.

Avoinna ma-pe 8.00-21.00
la 8.00-18.00

MYYMÄLÄ

TUUSNIEMI

puh. (017) 661 010, fax (017) 661 010

ASTA TIRKKONEN-HERSIO
FYSIOTERAPEUTTI • VODDER-LYMFATERAPEUTTI
OLLI-PEKKA HERSIO
URHEILUHIEROJA

- FYSIOTERAPIA
- LYMFATERAPIA
- HIERONTA
- URHEILUHIERONTA
- NIVELKÄSITTELYT
- KUPPAUS
- SOLARIUM

TIEDUSTELUT JA AJANVARAUKSET
(017) 661 756

*Hyvää Joulua
ja
Onnellista Uutta Vuotta*

**KONEURAKOITSIJAA
ESKO RÄSÄNEN**

TUUSJÄRVI, SUURIJÄRVENTIE 140

**HYVÄÄ JOULUA JA
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA**

**KAIVINKONEURAKOITSIJAA
ESKO HOLOPAINEN**

Puh. (017) 721 710 ja 049 376 761

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

**Parturi-Kampaamo
Pirjo Miettinen**

Keskitie 13
Puhelin 661 790

**LIIKENTEENHARJOITTAJA
TAUNO SOININEN**

*Tilausajot turistibussilla
Sora- ym. kuljetuksia
kuorma-autolla.*

Puh. (017) 661 277,
autopuh. 049 372 278, 050 557 9756

- **Kenttäsahausta**
- **Sahatavaraa**
- **Traktorikuljetuksia**

**PEKKA
KOPONEN**

RUSKILA, Halkolahti
Puh. (017) 639 106
Auto 049 379 703

**TUUS-
SÄHKÖ KY**

**Sähköurakointia
Sähkötarvikemyynti**

Tuusniemi, puh. (017) 661 077

**Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta**

Parturi-Kampaamo

EEVA

Tuusniemi
Puh. 661 314

**ELCOSTBLANO KY
Heikki Korhonen**

Rinnetie 2, 71200 TUUSNIEMI
Puh. (017) 660 123, auto 0400 671 020,
fax (017) 661 474

- *Sähkösuunnittelu*
- *Sähköurakointi*
- *Rakennusvälinevuokraus*

*Toivotamme ystävillemme
ja tuttavillemme
Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

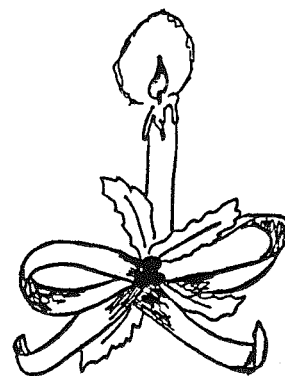
*Auvinen Pekka ja Eija
Auvinen Pentti ja Kirsti
Hartikainen Hannu ja Liisa
Holopainen Valto ja Tuula
Huhtinen Kalervo ja Taija
Huumonen Pertti ja Raija
Junkkari Aimo ja Elina
Koistinen Lasse ja Marja
Immonen Vesa ja Ulla
Lehto Olli ja Irene
Miettinen Olli
Nissinen Eerik ja Anni
Nykänen Rauno ja Mikkannen Tarja
Mikkonen Pekka ja Ritva
Miskala Reino ja Maija
Pirskanen Ilkka ja Arja
Puustinen Kari ja Tuula
Pääkkönen Raimo ja Pirkko
Ryynänen Onni ja Vieno
Siira Kauko ja Liisa
Smolander Teuvo ja Pirjo
Tiilikainen Markku ja Hilikka
Varis Ahti ja Leena
Vartiainen Lauri ja Kaisa
Voutilainen Teuvo ja Reetta*

Tuemme tällä yhteisellä ilmoituksella Tuusniemen Joulun julkaisemista.

"Leijonaperheet"

Joulutervehdys

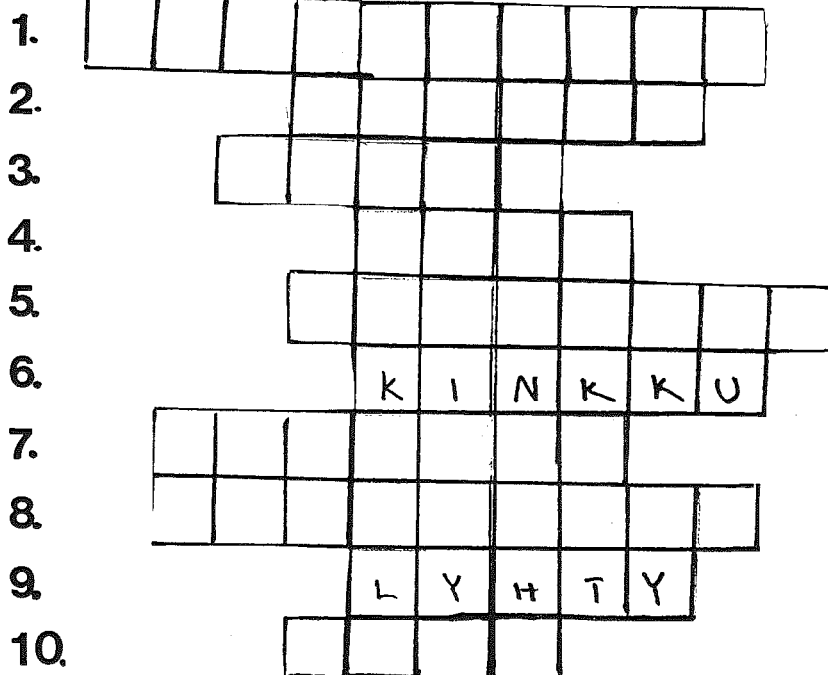
Maire ja Pekka Antikainen
Tuula ja Aimo Forsman
Irma ja Seppo Hallman
Anneli ja Ari Hammar perheineen
Hilkka ja Lauri Happonen
Aili ja Unto Hirvonen
Aino-Marjatta ja Timo Holopainen
Riitta ja Eero Hämeen-Anttila
Saara ja Tahvo Hämäläinen perheineen
Kaisa Hyvärinen
Sinikka ja Mauno Itkonen
Elina ja Heikki Jahkonen
Pirkko ja Esko Juntunen
Eeva-Riitta ja Eero Jäntti
Irma ja Kaarlo Kekäläinen
Tuulikki ja Veikko Keränen
Hilkka ja Erkki Kettunen
Marja-Leena ja Visa Koistinen perheineen
Anja ja Martti Kähkönen perheineen
Marja-Leena ja Arvo Lempinen
Anja ja Alpo Marku
Erja ja Pekka Martikainen
Liisa ja Erkki Mustonen
Marja-Leena Mäkelä
Pinolansalon Hilma Nissinen
Tuula ja Teuvo Nissinen perheineen
Pirjo ja Jarmo Nuorento
Tuula Patrikka ja Simo Korhonen
Elsa Piironen
Hilkka ja Antti Pitkänen
Annikki ja Väinö Poutiainen
Savetar, Minna ja Paavo Rajamo
Hilkka Rissanen
Eeva ja Raimo Savolainen
Airi ja Unto Siili
Hellin ja Aimo Smolander
Elli ja Juho Taskinen
Anja ja Viljo Tikkanen
Taimi Turunen
Eeva ja Erkki Tuunainen
Tuula ja Kalervo Vartiainen
Anna-Liisa Happonen

JOULURISTIKKO

KÄYTÄ VIHJEITÄ APUNASI!

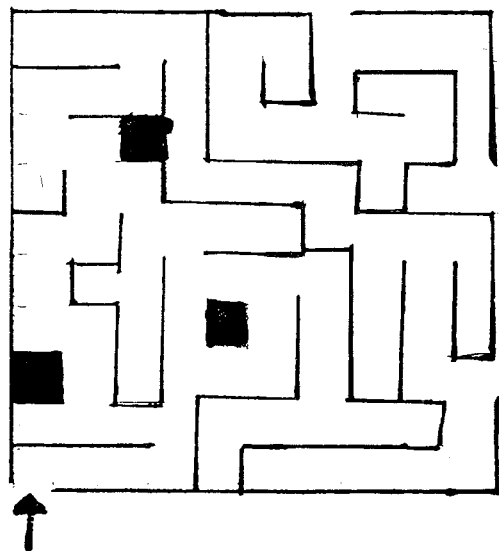
1. JOULUPUKIN EMÄNTÄ
2. JOULUPUKIN APULAINEN
3. SE KORISTELLAAN JOULUKSI
4. LAPSET LEIKKIVÄT NIILLÄ
5. TONTTULAKEISSA ON SELLAISIA KILISEVIÄ
6. -
7. JOULUPUKKI TUO NIITÄ KILTEILLE LAPSILLE
8. HÄN TUO LAHJAT
9. -
10. ELÄIN, JOKA VETÄÄ JOULUPUKIN REKEÄ

VASTAUKSET:
 1. JOULUMUORI
 2. TONTTU
 3. KUUSI
 4. LEIJU
 5. KULKUSET
 6. KINKKU
 7. PAKETTI
 8. JOULUPUKKI
 9. LYHTY
 10. PORO
 PYSTYRIIVILLE TULI: JOULUKELLO
 KIRJAIMET SEKAISIN
 AHJAT = LAHJAT
 NOTTUT = TONTTU
 OPRO = PORO
 SUKKELUT = KULKUSET

JOULUN TEHTÄVÄSIVUT

MINKÄ LAHJAN
SAAT?
ALOITA NUOLESTA.

SANAT OVAT MENNEET SEKAISIN!
JÄRJESTÄ KIRJAIMET UUDELLEEN
JA SAAT JOULUISIA SANOJA!

AHJAL	=	_____
NOTTUT	=	_____
OPRO	=	_____
SUKKELUT	=	_____

IIRIS NEUVONEN
EEVA-LEENA KOISTINEN

20 mk